

CONTRIBUȚII LA PROBLEMA RELAȚIILOR SARMATO-DACICE ȘI SARMATO-ROMANE ÎN LUMINA DESCOPERIRILOR ARHEOLOGICE DIN MOLDOVA

RADU A. MAZILU

În perioada istorică extrem de importantă cum este aceea a trecerii de la sclavagism la feudalism marea migrație a popoarelor a influențat puternic societatea locală nu numai din provinciile romane **Moesia Inferior** și **Dacia**, ci și pe cea aflată în spațiul carpato-dunărean, dincolo de limes-ul roman la nord de Dunăre și în regiunile extracarpatiche răsăritene. De asemenea, este bine știut faptul că cele două provincii romane mai sus menționate, au cunoscut migrația popoarelor mai devreme decât restul imperiului roman.

Contactul de durată mai scurtă sau mai îndelungată a unora din popoarele migratoare cu populația autohtonă a avut urmări în dezvoltarea societății daco-romane la nord de Dunăre, la Dunărea de Jos, pe ambele ei maluri, precum și în regiunile răsăritene ale Carpaților Orientali.

Pentru o mai profundă înțelegere a procesului istoric desfășurat pe teritoriile respective și cu deosebire în Moldova este absolut necesară cercetarea în primul rând a relațiilor dintre populația băștinașă și popoarele migratoare încă din secolele I—III e.n., deoarece tocmai din sec. I e.n. încep să pătrundă la apus de Nistru și Prut triburile sarmatice, care, după cum se știe, erau bine cunoscute izvoarelor scrise grecești și romane. Totodată, subliniem că prezența neamurilor sarmatice pe teritoriul României este documentată, din ce în ce mai bine, de descoperirile arheologice din ultima vreme.

Sarmații, populație nomadă și războinică, numiți în izvoarele grecești **Sauromatai** și în cele romane **Sarmatae**, fac parte dintr-un mare grup iranian apusean fiind înrudit cu sciții, pe care i-au succedat atît în timp cît și în același spațiu.

Venind din regiunile uralo-caspice, Sarmații au pătruns treptat și în mai multe valuri succesive fiind menționați de izvoarele istorice, sub numele de iazigi, roxolani și alani.

Cea mai veche știre despre sarmați aparține lui **Herodot**, care, scriind pe la mijlocul secolului V î.e.n., îi localizează între Don și Volga, la răsărit de sciți.

Sarmații, la acea vreme ca și alte triburi din Europa de Răsărit, erau conduși de rege, care, la cererea sciților, aflați în luptă cu Darius la Istru s-au învoit să-i ajute¹. Deși în sfatul ținut părerile fuseseră

împărțite, sarmații s-au aliat cu sciții și au luptat împotriva Persilor, conduși de Darius²

În secolul IV î.e.n. Sarmații locuiau în preajma Mării de Azov, după cum ne relatează Hipocrate³, iar în secolul III î.e.n. ei se extind pe ambele maluri ale Donului, fiind menționați în această zonă în legătură cu conflictele dintre greci și diverși dinastii din Asia și din Europa din preajma Mării Negre. În evenimentele respective, de o durată mai îndelungată, au fost implicate și căpetenii ale unor triburi răspândite la răsărit și apus de Don. Astfel, în izvoarele istorice romane apar menționate căpetenii sarmatice, de pildă „Gatalos sarmatul”⁴.

Către sfârșitul secolului III î.e.n., sau poate la începutul secolului II î.e.n., după cum înclină să dateze Ion Nestor, sarmații se aflau în preajma Olbiei, cu care veniseră în contact, deoarece îi menționează inscripția pusă în cinstea lui **Protogenes**⁵. Concomitent sarmații s-au îndreptat și spre sud în Crimeea, iar la începutul secolului II î.e.n. ajung la fluviul Tyras, învecinându-se cu tirageții, adică cu geții, urmașii tracilor din această regiune, cum ne relatează **Demetrios din Callatis**, care, pe la anul 200 î.e.n., a scris în versuri una din cele mai bine informate opere geografice referitoare la ținuturile și orașele de pe coasta Mării Negre. Știrile din opera lui **Demetrios din Callatis** ni s-au păstrat în scrierea în versuri intitulată „**Peregesis**”, a anonimului citat de obicei sub numele de **Pseudo-Skymnos**.

Astfel, **Pseudo-Skymnos** ne relatează următoarele în ceea ce privește coasta apuseană a Mării Negre „Ținutul de mai la nord pînă la Istrul pontic este locuit de traci, care se întind de-a lungul fluviului... După aceasta vine Pontul a cărui așezare o descrie Demetrios din Callatis, și se pare că el s-a informat cu multă grijă. Noi vom înfățișa pe rînd și în amănunțime locurile acelea”, subliniind, totodată că Demetrios „susține că neamul cel mai vestit este al sarmaților”⁶.

În secolul II î.e.n., cînd scrie **Strabon**, sarmații erau bine cunoscuți în ceea ce privește atât localizarea lor pe coasta Mării Negre, cît și denumirile neamurilor lor, aflate în deplasarea lor spre apus, către regiunile carpato-ponto-dunărene. Astfel, în zona septentrională a Mării Negre sînt amintiți întîi iazigii, căci aceștia au venit primii în contact cu geții de la Dunăre și Tyras, și apoi roxolanii⁷.

Strabon precizează apoi așezarea neamurilor sarmatice după cum urmează „Prima parte a întregii regiuni ce se întinde la nord de Istru și Boristene este pustiul geților. Apoi vin tirageții, iar după ei sarmații iazigi... Cei mai mulți dintre ei sînt nomazi... Roxolanii sînt cei mai de la miazănoapte dintre cei care locuiesc în cîmpiile dintre Tanais și Boristene”⁸.

În felul acesta, datorită **Geografiei** lui Strabon avem repartitia și localizarea geografică a sarmaților de la apus spre răsărit, precum și localizarea triburilor autohtone ale geților din Bărăgan și Bugeac, care la acea vreme se învecinau cu sarmații iazigi. La rîndul lor acestea se învecinau la răsărit cu sarmații roxolani. Iată deci că în preajma anului 100 î.e.n. sarmații aveau deja strînse raporturi cu geto-dacii, din interfluviul Nistru-Dunăre și din Dobrogea.

Modul de viață nomad și semi-sedentar al sarmaților a fost înfățișat de Strabon care precizează „Corturile nomazilor, făcute din pîslă, sînt bine fixate pe carele unde ei petrec viața. În jurul corturilor se aflau turmele, al căror lapte ei îl folosesc drept hrană, făcînd din acesta și brînză, iar carnea animalelor o mîncă. Ei le urmează la pășune, schimbînd mereu locurile, după cum au iarbă. În timpul iernii stau prin mlaștinile de lîngă Lacul Meotis, iar vara în cîmpie”⁹. În ceea ce privește calitățile lor războinice tot de la același scriitor antic aflăm că „Roxolanii se bucură de faima unor oameni viteji... Se folosesc de coifuri și platoșe făcute din piele de bou netăbăcite, poartă scuturi împletite din nuiele și au drept arme de atac lănci, arc și sabie”¹⁰.

Începînd cu a doua jumătate a secolului I î.e.n. și apoi în secolul I e.n., pătrunderea sarmaților spre apus și sud a fost condiționată, la început de campaniile lui Burebista spre răsărit, iar după aceea de existența statului dacic al lui Decebal, precum și de noua conjunctură din spațiul balcano-dunărean, determinată de prezența în această zonă, și mai ales la Dunărea de Jos, a romanilor.

În vremea împăratului August regii sarmaților de pe ambele maluri al Donului solicitau prin diverse solii prietenia romanilor¹¹, iar la începutul secolului I e.n. sarmații vor pătrunde treptat în Dobrogea, la sud de Dunăre, trecînd uneori cu turmele la iernat în bălțile Dunării, conviețuind ca semi-sedentari cu geții în zona orașului Tomis, sau pătrunzînd războinic în raiduri de jefuire în imperiu iarna pe Dunărea înghețată, după cum ne relatează **Ovidiu**, aflat la Tomis în exil¹².

În prima jumătate a secolului I e.n. repartitia geografică a neamurilor sarmatice în zona septentrională a Mării Negre se modifică ca urmare a strămutării sarmaților iazigi în regiunea dintre Dunăre și Tisa, iar în locul iazigilor se deplasează spre Dunărea de Jos roxolanii, care nu vor întîrzia să atace imperiul roman, pătrunzînd în **Moesia**, jefuind provincia și masacrînd legiuni romane¹³.

În felul acesta, atît în zona Dobrogei, cît și la nord de Dunăre în cîmpia Bărăganului și Bugeacului își fac apariția, și chiar simțită prezența triburilor sarmaților. Contactul mai îndelungat dintre geți și sarmați se reflectează și în izvoarele scrise ale vremii, deoarece în opera geografică a lui **Ptolemeu**, scrisă pe la mijlocul secolului II e.n., populația autohtonă din preajma fluviului Tyras este denumită „tirageții sarmați”¹⁴.

Descoperirile sarmatice mai vechi¹⁵, precum și recente descoperiri arheologice din Moldova, la care se adaugă și noua interpretare și datare¹⁶ contribuie atît la precizarea problemei etapelor și a timpului de pătrundere a sarmaților la apus de Prut și la legăturile lor cu lumea geto-dacică și romană, cît și la lămurirea mult mai nuanțată a procesului social de romanizare a populațiilor din spațiul carpato-ponto-danubian¹⁷.

În cele ce urmează prezentăm pe subunități geografice catalogul descoperirilor de necropole și morminte izolate aparținînd populației sarmatice din Moldova¹⁸.

CÎMPIA MOLDOVEI

Valea Prutului

1. MITOC (jud. Botoșani)

Malul Galben. Mormintul 1. În anul 1956, cu prilejul săpăturilor arheologice sistematice într-o așezare paleolitică cu 16 nivele, a fost descoperit un mormint izolat de inhumație sarmatic, datînd din secolul III e.n.¹⁹.

Groapa mormintului, săpat pînă la adîncimea de 2,45 m, față de solul de călcare, a fost rotunjită în dreptul capului.

Scheletul întins pe spate, cu mîinile de-a lungul corpului, orientat Nord-Sud, era în stare bună de conservare. Craniul deformat. În mormint s-au descoperit următoarele obiecte: o fibulă de fier, găsită pe umărul stîng, un cercei de sîrmă de bronz, găsit lîngă craniu, în dreptul urechii stîngi, un obiect de bronz, o oglindă de argint cu decor în relief, numeroase mărgele din lapislazuri, chihlimbar, coral roșu, precum și mărgele de sidex și de sticlă, provenind de la un colier aflat în dreptul gîtului sau de la poala unei haine, fiind găsite în dreptul labelor picioarelor.

Mărgelele plate găsite în dreptul urechilor, căzute de pe frunte, ca și cele descoperite pe frunte, sugerează ipoteza existenței unei diademe.

Mormintul 2. Descoperit în 1978, la circa 30 m vest de locul M. 1, avea scheletul orientat cu capul la nord și picioarele la sud, în poziție întinsă, cu mîinile în lungul corpului a aparținut unui luptător. Groapa avea colțurile rotunjite. Din inventar se remarcă în primul rînd un pumnal de fier, într-o teacă de lemn, depus în mîna dreaptă. La picioare, în partea stîngă s-a găsit un vas mic, lucrat cu mîna, cu ardere inegală, precum și resturile unui obiect de fier, probabil o cataramă. Acest mormint a fost atribuit sarmaților roxolani și datat în secolul II e.n., eventual la începutul secolului III e.n.²⁰

Mormintul 3. Descoperit la 2 m est de M. 2, avea scheletul deranjat, într-o groapă la adîncimea de 2,07 m. Totuși s-a observat aceeași orientare cu capul la nord și picioarele la sud. Din calota craniană s-a păstrat un rest, avînd o ușoară deformare. Scheletul întins pe spate, avea picioarele mai puțin deranjate, iar brațele aduse pe abdomen. A aparținut unei femei, avînd ca inventar foarte multe mărgele, plate, sferice, tubulare, ovoidale sau aproape rotunde, din pastă de sticlă de culoare roșie, verde, albastră și neagră. În afară din cele 583 de mărgele de sticlă în M. 3 s-au găsit și 200 de „mărgele” de lut, neperforate. Atribuit sarmaților, acest mormint a fost considerat contemporan cu M. 2 și datat ca atare²¹.

Autorul descoperirilor nu exclude posibilitatea existenței și a altor morminte la nord și vest de M. 1 — M. 3 descoperite aici, lăsîndu-se să

se înțelege că la **Malul Galben** se află o necropolă sarmatică din secolele II—III e.n.

În acest caz avem indicii certe privind prezența în această regiune a Moldovei a unei necropole sarmatice plane cu morminte la adâncimi destul de mari, între 1,80 m (M. 2) și 2,07 m (M. 3) cu gropi simple, fără praguri sau nișe.

Mormintul 4, a fost descoperit în campania de săpături arheologice din anul 1980, efectuate în stațiunea paleolitică mai sus amintită, în aceeași zonă cu M. 1 — M. 3, confirmându-se concluzia cercetătorului V. Chirica. Acest mormânt a aparținut unui bărbat. Scheletul zăcea întins pe spate, cu mâinile pe lângă corp, cu capul la nord și picioarele la sud. Groapa adâncă de 1,50 m avea colțurile rotunjite. Lângă corp, în dreapta, s-a găsit un vas lucrat cu mâna ²².

Mormintul 5. Descoperit în același an, acest mormânt se afla la 4 m de M. 4. Aparținând unui copil, este lipsit de inventar. Scheletul era orientat nord-sud și s-a găsit într-o stare foarte proastă de conservare, groapa adâncă de 1,50 m ²³.

Mormintul 6. A fost descoperit în anul 1982. Scheletul zăcea întins pe spate cu capul la nord și picioarele la sud, cu mâinile întinse în lungul corpului, într-o groapă adâncă de 1,50 m. Ca inventar notăm un obiect de fier, neidentificabil, aflat lângă piciorul drept, iar lângă cel stâng s-a găsit un vas de lut, lucrat cu mâna, din pastă roșcat-cărămizie ²⁴.

Pe baza inventarului M. 4 — M. 6 au fost atribuite sarmaților și datate de O. Șovan și V. Chirica în secolul II e.n., eventual începutul secolului III e.n. În felul acesta se evidențiază existența certă a unei necropole sarmatice plane.

În concluzie, la **Mitoc — Malul Galben**, în baza recentelor descoperiri arheologice, există o necropolă plană, aparținând sarmaților roxolani, care au pătruns în zonele Cîmpiei Moldovei începând cu secolul II e.n.

2. MANOLEASA (jud. Botoșani)

La Movile sau Movila Hrițcani. Cu prilejul unor lucrări de modernizare a șoselei Săveni-Ripiceni, a fost săpată în 1973 o movilă, în mantaua căreia au fost descoperite trei morminte de inhumatie, fiind salvate obiectele aparținând mormintelor 1 și 2.

Astfel, **mormintul 1**, probabil de luptător, avea lângă genunchiul stâng un ulcior de tip roman, iar la șoldul drept un pumnal de fier, în stare fragmentară și puternic oxidat.

Mormintul 2, probabil de femeie, conținea un șirag de 21 mărgelile de cornalină ²⁵.

Necropola de la Manoleasa, prin inventarul său, aparține sarmaților și datează din secolul III e.n., făcând parte din grupul necropolelor cu înmormintări secundare.

3. ȘTEFĂNEȘTI (jud. Botoșani)

Vatra tirgului. În anul 1977, în curtea locuitorului Gh. Vasiliu din str. Botoșanilor, a fost descoperit, la adâncimea de 1,60 m, un mormînt de inhumăție. Scheletul era orientat nord-sud, așezat în poziție chircită, culcat pe dreapta, cu brațele aduse pe abdomen. Din inventarul mormîntului fac parte o căniță bitronconică, din pastă fină cenușie găsită lângă craniu, o oglindă mică de metal alb, fără minier, și fără ornament, precum și un clopoțel campelunar, apoi mărgelile diferite ca formă și pastă, două amulete (un scarabeu și o broscuță), patru ghiocuri din specia *Cypraea tigris*, o fusaiolă bitronconică, precum și un obiect neprecizat²⁶. Pe baza ritului de înmormîntare și a inventarului descoperit mormîntul a fost atribuit sarmaților și datat în secolele I—II e.n.²⁷.

4. PROBOTA (jud. Iași)

1. Dealul Unchetea. În marginea de nord vest a satului Probota a fost descoperită și cercetată prin săpături arheologice sistematice o necropolă de inhumăție, în cuprinsul căreia au fost identificate și morminte sarmatice, îndeosebi datorită inventarului bogat din mormîntul 9. Pe baza materialului arheologic descoperit și a ritului de înmormîntare acest mormînt a fost datat în secolele II—III e.n.²⁸. Deși majoritatea descoperirilor din anii 1960—1961 au rămas inedite, totuși s-a putut afirma că la Probota, pe locul respectiv, au fost descoperite 14 morminte sarmatice, dintre care au fost descrise doar mormintele 2, 4, 7 și 9²⁹.

În general necropola sarmatică de la Probota conține înmormîntări de inhumăție, cu schelete în poziție întinsă pe spate, cu orientări diferite, avînd mîinile în lungul corpului, într-un singur caz cu mîinile pe abdomen. Inventar destul de variat și în unele cazuri bogat.

Astfel, **mormîntul 2** conținea două catarami de fier, M. 4 avea și oase de animale, M. 7 a aparținut probabil unui luptător, avînd și un inventar mai bogat și anume: doi cercei din fir de argint, un amnar și trei bucăți de cremene, cinci virfuri de săgeți folioforme, un cuțit sau poate pumnal de fier într-o teacă de lemn, o verigă de fier, resturile unui scut, după toate probabilitățile, precum și alte resturi de obiecte de fier neidentificabile. În plus, avea depus pe piciorul stîng un craniu de cal, cîteva vertebre și oasele membrilor anterioare.

Mormîntul 9 orientat nord-sud, cu scheletul întins pe spate, brațele de-a lungul corpului, avea un inventar bogat și variat compus dintr-un vas mic lucrat la roată, de culoarea brun-roșcată, o fusaiolă bitronconică, doi cercei din sîrmă de bronz, mărgelile de diverse forme, dimensiuni și culoare, majoritatea fiind perle mici de sticlă verzi, roze și galbene, mărgelile plate de sticlă albastre și cenușii, precum și unele mai mari de formă tubulară. Distribuirea mărgelilor în preajma oaselor mîinilor și picioarelor, dovedește că scheletul a aparținut unei femei, care avusese o haină împodobită la mînici și la poală, avînd totodată bogat împodobită și încălțămîntea. În consecință, această necropolă a fost atribuită sarmaților și datată în secolele II—III e.n.

2. La vest de satul Probota. Tot pe Dealul Unchetea, pe drumul vechi de la Probota la Perieni, sub muchia dealului a fost descoperit întâmplător un mormînt de înhumăție izolat, care datorită ritului de înmormîntare a fost atribuit sarmaților și datat în secolele II—III e.n., fiind considerat ca făcînd parte din necropola mai sus amintită³⁰.

În ceea ce privește poziția scheletului se face precizarea; că este în concordanță cu unele descoperiri din necropolele sarmatice din sud-vestul U.R.S.S.³¹.

3. Vatra satului. În curtea locuitorului Rață Dumitru, la săparea unui beci, s-a descoperit un mormînt de înhumăție izolat, care, la fel, datorită ritului de înmormîntare și a unei fusaiole bitronconice găsită în mormînt, a fost atribuit sarmaților și datat în secolele II—III e.n., fiind considerat ca făcînd, totuși parte din aceeași necropolă cercetată în anii 1960—1961³². V. Chirica precizează însă că poziția scheletului nu este în conformitate cu ritualurile sarmaților³³.

În concluzie, la Probota a fost identificată o necropolă sarmatică plană, din care a fost cercetate 16 morminte 14 morminte cercetate în anii 1960—1961 și alte două morminte, descoperite întâmplător în ultima vreme. Necropola pare să fie întinsă și trebuie să menționăm că nu toate descoperirile atribuite sarmaților au fost publicate.

Astfel în Valea Prutului au fost descoperite 2 necropole plane (Mitoc și Probota), 1 necropolă cu înmormîntări secundare în movile mai vechi (Manoleasa), precum și morminte izolate cu înmormîntări plane (Ștefănești).

VALEA JIJIEI

5. BROSCĂUȚI (Jud. Botoșani)

Într-un loc neprecizat de pe teritoriul comunei a fost descoperită întâmplător o necropolă plană, recuperîndu-se o cană de lut, o oglindă întreagă de bronz, un fragment de oglindă de bronz, un clopoțel de bronz și o sabie de fier cu inel la capătul gîrzii. Pe baza obiectelor găsite necropola a fost atribuită sarmaților și datată în secolele II—III e.n.³⁴.

La Broscăuți s-a efectuat în 1963 un sondaj de către I. Ioniță de la Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol” din Iași. Rezultatele sînt inedite³⁵.

6. VLĂȘINEȘTI (Jud. Botoșani)

La Odae. În 1961 pe terenul CAP Vlăsinești au fost descoperite opt morminte de înhumăție. Săpăturile de salvare efectuate au permis să se constate că mormintele aveau orientare nord-sud, scheletele erau întinse pe spate, cu miinile de-a lungul corpului. Unele craniile erau deformate artificial. Ca inventar se amintesc cănițe, cu și fără toartă,

găsite în dreptul capului sau la picioare. Vasele sînt lucrate cu mîna și la roată, unele fiind găsite mai sus decît scheletele, ceea ce duce la presupunerea că gropile mormintelor au avut praguri, pe care erau depuse ofrande. S-au găsit perle naturale de dimensiuni reduse, fără luciu, fragmente de oglindă metalică, de factură sarmatică sau nord-pontică, precum și fragmente de obiecte de metal nedeterminate. Pe baza inventarului mormintelor, poziției scheletelor și a practicării deformării artificiale a craniilor, necropola a fost atribuită sarmaților și datată în secolul III e.n.³⁶.

7. SLOBOZIA—HANEȘTI (Com. Hănești, Jud. Botoșani)

La Mălăiește. Movilele din apropierea valului (movilele nr. 12, 13, 14, 15, 16). În preajma valului de pămînt numit „Troian” sau „valul lui Traian”, la circa 1 km sud-est de sat au fost cercetate în 1972 prin săpături sistematice trei movile. În movilele nr. 13 și nr. 14 s-au găsit morminte de inhumatie sarmatice, din secolele II—III e.n., dateate pe baza inventarului ceramic de proveniență romană (ulcior, castron, cană). Tot aici au fost găsite și un pumnal cu gardă dreaptă în stare fragmentară, precum și un obiect de fier neprecizat³⁷. Este vorba deci de o necropolă sarmatică cu înmormîntări secundare în movile mai vechi.

8. DÎNGENI (Jud. Botoșani)

Vatra satului. În preajma locului „La Curte”, pe terasa inferioară a Jijiei, la marginea de nord a satului, întîmplător a fost descoperit în 1958 un mormînt de inhumatie, cu schelet întins pe spate, orientat, cu aproximație nord-sud. Au fost salvate numai două vase, lucrate la roată. Din informații rezultă că un pumnal de fier s-a pierdut. După ritul de înmormîntare și inventar mormîntul descoperit aparține unui grup sarmatic și datează din secolul III e.n.³⁸.

Deși este vorba de un mormînt izolat s-ar putea totuși să fi existat aici o necropolă sarmatică plană distrusă în cea mai mare parte.

9. TRUȘEȘTI (Jud. Botoșani)

Țuguiața. La 4 km sud de Trușești și la 1 km de satul Măscăteni se află Dealul Țuguiața, unde, începînd cu anul 1951, s-au efectuat săpături arheologice sistematice sub conducerea prof. univ. dr. doc. M. Petrescu-Dîmbovița.

În cuprinsul așezării cucuteniene și în cimitirul hallstattian s-au descoperit mai multe morminte de inhumatie, aparținînd unui grup sarmatic. Probabil aceluiași grup îi aparține și mormîntul de inhumatie, în poziție întinsă, orientat nord-sud, găsit în movila de pe Țuguiața, fiind astfel descoperite în total 13 morminte. Mormintele sarmatice de pe Țuguiața sînt răspîndite printre spațiile libere dintre locuințele cucuteniene și chiar morminte hallstattiene. Gropile mormintelor au fost

observate bine. Ele au formă rectangulară cu colțurile rotunjite, cu o adâncime care variază între 0,90 m și 1,20 m. Pereții laterali sînt drepecți și uneori au trepte, ca de pildă la mormîntul cu cea mai mare adâncime (2,40 m). Scheletele în stare generală bună aveau orintarea inconstantă. S-au găsit cranii deformat artificial. Scheletele erau întinse pe spate, cu brațele de-a lungul corpului. Un singur mormînt avea un braț îndoit din cot și mîna dreaptă adusă pe piept. În necropolă fuseseră inhumati maturi, adolescenți și copii.

Mormintele conțineau un inventar bogat. Astfel în mormîntul cu craniul deformat s-au găsit trei aplice de bronz, mai multe mărgele de sticlă dintre care unele poleite cu aur, o mărghică spiralică din bronz, făcînd parte dintr-un șirag purtat probabil la gît³⁹. Din alte morminte provine o fibulă de bronz cu restortul lung și port-agrafa prelungită, o brățară cu capetele deschise cu corpul din bandă subțire de secțiune ovală și cu capetele late, plate și ușor vâlurite, verigi mici, pandantive și o mărghică de sticlă⁴⁰. De asemenea s-au găsit cuțite în stare fragmentară, obiecte de fier nedeterminate, verigi mici de bronz, precum și fragmente ceramice provenind dintr-un vas ceramic lucrat la roată⁴¹. În mormintele cu trepte s-au găsit și oase de cal.

În felul acesta, necropola de pe Țuguieța prin ritul de înmormîntare, inventarul descoperit cît și practicarea deformării craniene aparține unui grup sarmatic și datează din secolul III e.n., făcînd parte din grupa necropolelor plane și cu înmormîntări secundare în movile mai vechi.

10. ALBEȘTI (Jud. Botoșani)

În vatra comunei lîngă Consiliul Popular, cu prilejul construcției în 1981 a unui bloc, în lucrările de săpături pentru fundație a fost descoperit un mormînt izolat de inhumatie, scheletul fiind deranjat încă din vechime. Groapa, de formă rectangulară, cu colțuri rotunjite, avea orientarea NNV-SSE. Scheletul zăcea la o adâncime de 1,60 m. Inventarul mormîntului se compunea dintr-o fibulă de bronz de tipul cu piciorul terminat printr-un buton, o cute de gresie și o amforă cenușie din pastă fină, lucrată la roată. Orientarea scheletului fiind foarte apropiată de direcția N-S, specifică înmormîntărilor sarmatice, precum și inventarul acestui mormînt a permis ca mormîntul să fie atribuit sarmaților și datat în secolul II—III e.n.⁴².

11. POGORAȘTI (Com. Răusenii, Jud. Botoșani)

La Lutărie. La marginea nord-vestică a satului Pogorăști, pe terasa mijlocie a Jijiei, a fost descoperită întîmplător și apoi săpat sistematic, una din cele mai mari necropole sarmatice din Moldova (23 morminte). Au fost publicate numai rezultatele obținute prin cercetarea inițială a cinci morminte de inhumatie. Gropile mormintelor, rectangularare și cu colțurile rotunjite, variază ca adâncime între 0,70 m

și 1,20 m. Scheletele erau întinse pe spate cu brațele de-a lungul corpului, orientate nord-sud. Din această necropolă provin trei vase întregi lucrate la roată și anume o amforă și o cană din pastă cenușie și un castron de factură romană, din pastă roșie (mormîntul 1). Din mormîntul 2 provin trei vase așezate lângă cap. Două vase erau lucrate la roată, unul fiind introdus în celălalt. Al treilea vas era lucrat cu mîna. Craniul scheletului din mormîntul 2 era deformat intenționat. Mormintele 3 și 4, în parte distruse, prezentau urme de arsură. În mormîntul 5 s-a găsit un pumnal de fier, cîteva fragmente de fier, probabil de la un cuțit și cîteva fragmente ceramice lucrate cu mîna. Prin ritul de înmormîntare, obiectele găsite și practicarea deformării craniene, necropola de la Pogorăști, a fost atribuită sarmaților și datată în secolul III e.n.⁴³.

12. GLAVANEȘTII VECHI (Com. Andrieșeni, Jud. Iași)

Pe locul „La Ghilitoare“, unde în 1950 s-au efectuat săpături arheologice, în preajma a cinci movile, pe terasa joasă a Jijiei, au fost descoperite trei morminte, un mormînt simplu și altul dublu sarmatice cu înmormîntări secundare în movile mai vechi. În mormîntul dublu un schelet aparținea unui matur. Scheletul, întins pe spate, cu genunchii foarte puțin ridicați, avea lângă cap un vas, iar la umărul drept o fusaiolă. La picioare s-au găsit mărgele foarte mici de culoare verzuie, toate din faianță. Scheletul copilului, la fel întins pe spate, se afla așezat aproximativ cu 20 cm mai sus de scheletul maturului. Din această cauză s-a considerat de către descoperitor că este vorba de două înmormîntări în aceeași groapă. Pe baza obiectelor găsite și a ritului de înmormîntare, necropola de la Glăvăneștii Vechi a fost atribuită sarmaților și datată în secolul IV e.n.⁴⁴.

13. LARGA JIJIEI (Com. Movileni, Jud. Iași)

Movila din Valea Jijiei. În campania de săpături din anul 1951 efectuată pe șantierul Valea Jijiei s-au descoperit două morminte de înhumatie, datînd în linii mari din secolul IV e.n. Astfel, mormîntul 2, descoperit în mantaua movilei, aparține unui copil cu scheletul întins pe spate, picioarele strînse și culcate spre dreapta. Era orientat nord-est capul și sud-vest picioarele. Lîngă humerusul drept s-a găsit un arșic. În mormîntul 3 din movilă, tot de copil, s-au găsit mai multe fragmente de vase de lut, precum și o cană lucrată cu mîna, de tip sarmatic. Pe baza acestui vas, necropola de la Larga Jijiei a fost atribuit sarmaților⁴⁵. Ea face parte din grupa necropolelor plane cu înmormîntări secundare în movile mai vechi.

14. CÎRNICENI (Com. Țigănași, Jud. Iași)

1. **Holm.** Pe terasa inferioară a Jijiei, pe partea stîngă a șoselei Cîrniceni—Proboata, a fost descoperit un mormînt de înhumatie izolat.

Scheletul era orientat NNV-SSE, în poziție întinsă, cu mâinile în lungul corpului. Între oasele scheletului s-au găsit numeroase fragmente ceramice provenite din stratul de umplutură al gropii, care fusese săpată într-o așezare cucuteniană, fiind deci antrenate în mormînt, care în fond, era lipsit de inventar⁴⁶.

2. **Școala Veche.** În grădina locuitorului Cobzan Gh. Petru, pe terasa inferioară a Jijiei, săpîndu-se un beci, a fost dezvelit un mormînt de înhumăție izolat. Scheletul, în poziție întinsă, cu brațele în lungul corpului zăcea cu capul la sud-vest și picioarele la nord-est. Mormîntul nu conținea nici un obiect⁴⁷.

Mormintele de înhumăție izolate, descoperite întîmplător, au fost considerate ca aparținînd sarmaților, fără să fi fost datate, cel puțin în linii generale și fără să se facă apel la unele eventuale analogii. Rămînc să presupunem, dacă aceste două morminte plane izolate de la Cîrniceni, reprezintă într-adevăr vestigii sarmatice, că ele datează în limitele cronologice ale secolelor II—IV e.n., cînd triburile sarmatice seminomade au conștuit în Cîmpia Moldovei cu dacii liberi din zonele est-carpătice ale României.

În fîlul acesta, în Valea Jijiei au fost descoperite 4 (patru) necropole plane (Broscăuți, Vlăsinești, Dîngeni și Pogorăști), 3 (trei) necropole cu înmormîntări secundare în movile mai vechi (Slobozia—Hănești, Glăvăneștii Vechi și Larga Jijia), 1 (una) necropolă plană și cu înmormîntări în morminte plane izolate (Albești (1) și Cîrniceni (2)).

VALEA BAHLUIULUI

15. PODUL ILOAIE (Jud. Iași)

Vatra Tirgului. În curtea locuitorului Bălan Gh. Dumitru, la săparea unui beci a fost descoperit un mormînt de înhumăție izolat. Scheletul, orientat N-S, zăcea la o adîncime de 1,10 m, în poziție întinsă. Din mormînt provin următoarele obiecte un ulcior, care fusese așezat la picioare, un pumnal de fier cu inel la mîner și teaca de lemn ținut în mina dreaptă. Cercetarea a fost efectuată de arheologul C. Ionomu în 1972. Obiectele se găsesc în colecția Muzeului de Istorie a Moldovei, deci inedite. Semnalare de V. Chirica și M. Tanasache. Mormîntul de înhumăție de la Podul Iloaie a fost atribuit sarmaților datorită ritului de înmormîntare și a inventarului care permite și datarea lui în secolele II—III e.n., aparținînd unui luptător. Deocamdată se poate considera că la Podul Iloaie a fost identificat un mormînt sarmatic plan⁴⁸.

16. LEȚCANI (jud. Iași)

La Movilă. În marginea nord-vestică a satului, în spatele locuinței lui Victor Dram, pe panta sudică a dealului a fost săpată o movilă aplatizată, distingîndu-se mai multe morminte de înhumăție, majoritatea

în poziție chircită. În preajma acestei necropole a fost cercetat metodic un mormînt de înhumatie, care conținea un singur schelet, orientat nord-sud, întins pe spate, cu brațele de-a lungul corpului. Din acest mormînt provin următoarele obiecte : o căniță din pastă cenușiu-gălbuie, lucrată la roată, două borcanele în miniatură, din pastă poroasă, cenușiu-negricioasă și gălbuie, lucrate cu mîna, doi cercei în stare fragmentară, din sîrmă de bronz, o mărghică din bronz și opt mărgelile verzi și brune din pastă de sticlă. Pe baza inventarului, mormîntul de la Lețcani a fost atribuit sarmaților și datat în secolul IV e.n.⁴⁹.

17. VALEA LUPULUI (Com. Reditu, Municipiul Iași, Jud. Iași)

Fabrica Chimică. Pe promontoriul terasei inferioare a Bahluiului, în dreptul satului Valea Lupului, s-au efectuat săpături arheologice prilejuite de construcția fabricii de antibiotice din Iași. Odată cu săpăturile de pe terasa Bahluiului s-a efectuat și cercetarea arheologică a Movilei Mari de lingă șoseaua Iași—Tîrgul Frumos. Cu acest prilej în anii 1955—1957 au fost descoperite mai multe morminte de înhumatie de la începutul epocii migrațiilor, datînd din secolele III—IV e.n. și atribuite sarmaților. Dintre aceste opt morminte au fost descoperite pe terasă, într-o așezare care se datează în prima epocă a fierului, iar celelalte cinci morminte au fost găsite în mantaua Movilei Mari. În felul acesta la Valea Lupului a fost identificată o necropolă sarmatică plană și cu înmormintări secundare în movilă mai veche. Din cele nouă morminte descoperite în 1953, prezintă o mai mare importanță două morminte din necropola plană și un mormînt din mantaua movilei. Adîncimea gropilor variază între 0,40 m și 1,20 m. Orientarea în majoritate nord-sud, dar sînt și schelete orientate est-vest. Astfel, unul din mormintele din necropola plană, conținea un singur schelet de copil, orientat est-vest și avînd un inventar bogat, alcătuit din doi cercei de bronz și două brățări de bronz. Mormîntul 6 din necropola plană aparținea unui luptător avînd scheletul orientat nord-sud, întins pe spate cu brațele în lungul corpului. În mormînt s-a găsit o sabie de fier, într-o teacă de lemn și o brățară de bronz torsionată cu un cap simplu și altul applatizat.

Dintre mormintele secundare din mantaua Movilei Mari se remarcă un mormînt de copil, cu scheletul întins pe spate, orientat nord-sud și conținînd următoarele obiecte un clopoțel ajurat, din bronz, o mărgea cilindrică colorată, o ulcică din pastă cenușie lucrată la roată și așezată la cap, un vas mic tronconic din pastă cărămizie, lucrat cu mîna așezat la picioare⁵⁰. Alte înmormintări secundare în mantaua movilei mai vechi conțineau schelete de copii, adolescenți și adulți. Orientarea mormintelor era nord-sud, în afara mormîntului 20, care avea orientare VNV-ESE. Toate mormintele conțineau cîte un schelet, întins pe spate, cu brațele de-a lungul corpului. Semnalăm ca o particularitate, așezarea unui schelet pe un strat de cenușă⁵¹. Din inventarul mormintelor introduse în Movila Mare se remarcă vase lucrate cu mîna și la roată, așezate fie

la cap, fie la picioare, mărgele din piatră de diferite culori și mărgele de sticlă⁵².

18. HOLBOCA (Municipiul Iași, Jud. Iași)

La Cimitir. În marginea de sud-vest a satului, a fost cercetată o movilă. În mantaua movilei au fost descoperite 2 morminte de înhumăție de tip sarmatic. Astfel în mormîntul 2 a fost descoperit scheletul unui copil, în parte degradat, întins pe spate, avînd orientarea nord-sud. Din inventarul acestui mormînt semnalăm perle mici de sticlă, sferice și acoperite cu foiță de aur, aflate în preajma toracelui, precum și o mărgea de calcar, pusă lângă tibia dreaptă. Din alt mormînt de înhumăție, distrus odată cu movila în care fusese introdus, provin și următoarele obiecte : o oglindă de metal alb, de tip sarmatic și șapte mărgele de sticlă. Pe baza acestor materiale mormintele respective sînt atribuite sarmaților și datează din secolul IV e.n.⁵³.

19. CRISTEȘTI (Com. Holboca, Municipiul Iași, Jud. Iași)

Dealul Zăvoiului. În anul 1955 întîmplător a fost descoperit pe rîpa dintre Dealurile Zăvoiului și Covaș un mormînt sarmatic din secolul IV e.n. Mormîntul conținea un singur schelet, care era întins pe spate cu brațele în lungul corpului și avea orientarea NNW-SSE. Din mormînt provin un ulcior mic lucrat cu mîna, aflat la cap, o fusaolă oitronconică pusă lângă mîna dreaptă, o mărgică prizmatică de argint, o perlă de sticlă verde și patru perle de calcit alb-vinețiu. Mormîntul face parte dintr-o necropolă plană, pe același loc fiind distruse în 1943 și alte morminte, cu prilejul lucrărilor la șoseaua Iași—Ungheni⁵⁴.

Astfel, în Valea Bahluiului au fost descoperite două necropole plane (Lețcani și Cristești), două necropole plane și cu înmormîntări secundare în movile mai vechi (Valea Lupului și Holboca) și un mormînt plan izolat (Podul Iloaiei).

PODIȘUL CENTRAL MOLDOVENESC

20. DĂNEȘTI (Jud. Vaslui)

Vatra satului. Cu prilejul unor lucrări de caracter gospodăresc, pe proprietatea C.A.P. „1 Mai” din Dănești s-a dezvăluit parțial un mormînt de înhumăție cu schelet întins și avînd ca inventar o căniță cenușie de tip sarmatic, caracteristică secolului III e.n.⁵⁵ După toate probabilitățile, este vorba de un mormînt izolat plan sarmatic, datînd din secolul III e.n.

21. POPEȘTI (Com. Miclești, Jud. Vaslui)

Dealul Vasluiului. În preajma satului Popești, la locul denumit „Dealul Vasluiului“, s-au descoperit, în urma unor arături adânci, un mormînt de inhumație sarmatic din secolele III—IV e.n. Din mormîntul distrus s-a păstrat o fibulă cu placă înaltă și un vas din pastă fină, lucrat într-o tehnică superioară⁵⁶. Neexistînd alte precizări putem conchide că este vorba de un mormînt izolat, cu înmormîntare plană.

22. ȘERBOTEȘTI (Com. Codăiești, Jud. Vaslui)

Vatra Satului. În anul 1960 pe teritoriul satului s-a descoperit un mormînt de inhumație din inventarul căruia s-au păstrat următoarele obiecte: o sabie de fier, lungă de 0,45 m, cu două tăișuri și mînerul terminat cu inel, și o cană din pastă cenușie lucrată la roată. Pe baza inventarului, mormîntul a fost datat în secolul III e.n. și atribuit sarmaților⁵⁷.

23. GHERMĂNEȘTI (Com. Drînceni, Jud. Vaslui)

Capul Dealului. La nord-est de satul Ghermănești, la locul numit „Capul Dealului“, pe o terasă a văii Prutului a fost descoperit întîmplător un mormînt de inhumație. Groapa mormîntului a apărut la adîncimea de 0,50 m în timpul unor lucrări de excavare a solului. Scheletul întins pe spate era orientat nord-sud. Din acest mormînt a fost salvat inventarul alcătuit din următoarele obiecte: un vas mic lucrat cu mîna, din pastă grosolană, de culoare galben-cărămizie, găsit lîngă oasele picioarelor, o fusaiolă bitronconică, găsită tot la picioare, trei mărgelile și o oglindă din metal alb cu decor în relief, găsite în zona toracelui. Pe baza ritului funerar și a inventarului, mormîntul de la Ghermănești a fost atribuit sarmaților și datat în prima jumătate a secolului III e.n.⁵⁸ Din informațiile obținute la fața locului rezultă că lucrările de excavație efectuate în 1974 au distrus mai multe morminte de inhumație⁵⁹, rezultă că aici a fost o necropolă plană din care a fost recuperat doar inventarul unui singur mormînt. Descoperirea necropolei plane de la Ghermănești prezintă importanță în ceea ce privește pătrunderea sarmaților și stabilirea lor temporară la vest de Prut, începînd cu sfîrșitul secolului II e.n. și începutul secolului III e.n., după opinia lui Gh. Bichir, în special sub raportul relațiilor sarmato-carpice⁶⁰.

24. VASLUI (Jud. Vaslui)

Curțile Domnești. În orașul Vaslui, pe locul numit „Curțile Domnești“, în anul 1958, au fost descoperite mai multe morminte de inhumație, dintre care două au fost atribuite sarmaților. Astfel, **Mormîntul 1** avea scheletul orientat nord-sud, în poziție întinsă pe spate, cu mîinile în lungul corpului. Din inventarul acestui mormînt semnalăm două vase

lucrate cu mîna, o afumătoare în formă de pahar, în care fusese introdusă o altă afumătoare miniaturală. Vasele erau așezate la cap, pe un prag cruțat la săparea gropii, adîncă de 0,80 m, de formă ovală. În dreptul soldului era așezat un pumnal de fier, iar la picioare un vas lucrat la roată din pastă cenușie. Din inventar mai fac parte fragmente dintr-o spirală de bronz și o mărgică neagră. În felul acesta se desprinde evidentă concluzia că mormîntul aparține unui luptător. **Mormîntul 5**, descoperit parțial, a aparținut unui copil, fiind recuperate fragmente de oase, părți din calota craniană, precum și un vas lucrat cu mîna, din pastă poroasă de culoare roșie-cărămizie, cu pereții bombați, de formă asimetrică, avînd analogii în ceramica sarmatică din necropolele timpurii descoperite în sud-vestul U.R.S.S.

La Vaslui, luîndu-se în considerare ritul înmormîntării și inventarul mormintelor, s-a constatat apartenența unei necropole sarmatice plane, datînd din secolul II e.n. și aparținînd roxolanilor, care au pătruns pe teritoriul Moldovei, la vest de Prut, conviețuind cu populația dacică autohtonă⁶¹

25. POIENEȘTI (Jud. Vaslui).

Dealul Teilor. Cu prilejul săpăturilor sistematice de pe Dealul Teilor de la Poieniști, efectuate în 1949, au fost descoperite 23 de morminte de înhumatie, care împreună cu alte 55 morminte de incineratie au fost considerate ca alcătuind o singură necropolă, datînd din secolele III—IV e.n., fiind atribuite carpilor. Din punct de vedere cronologic autorul săpăturilor a considerat că 23 morminte de înhumatie reprezintă o ultimă fază a necropolei și deci s-ar data în plin secol IV e.n.⁶²

În legătură cu această necropolă I. Nestor a făcut precizarea că mormintele de înhumatie de la Poieniști, după rit, obiecte și practica-re deformării artificiale a craniului, aparțin sarmaților, considerîndu-le contemporane cu necropola carpică, pe care o datează în secolul III e.n.⁶³.

Gh. Bichir, pornind de la observațiile stratigrafice din raportul publicat de R. Vulpe și studiind comparativ obiectele din inventarul mormintelor de înhumatie de la Poieniști, precizează că aici a fost descoperită una din cele mai mari necropole plane sarmatice din Moldova datînd de la mijlocul secolului III e.n.⁶⁴

Astfel, orientarea variată N-S (3 morminte), V-E (5 morminte), V-E și E-S (cîte un singur mormînt), poziția întinsă a scheletelor cu brațele de-a lungul corpului, precum și inventarul bogat al unor morminte, pledează pentru atribuirea mormintelor unui grup sarmatic, care a pătruns în Moldova la mijlocul secolului III e.n. Ceea ce impresionează în cazul acestei necropole este bogăția materialului arheologic de certă origine sarmată, cum sînt de pildă șiragurile de mărgelă de sticlă, de calcedoni, de coral, cercei de bronz și argint, verigile de bronz cu analogii și în alte morminte sarmatice din cuprinsul Moldovei. Asupra caracterului sarmatic al unor obiecte din această necropolă, precum și

asupra urnelor cu torți zoomorfe din necropola propriu-zisă carpică, a insistat la vremea respectivă și R. Vulpe, subliniind o realitate istorică și anume că „elementele locale getice, dacă sînt cele mai caracteristice și cele mai importante, nu sînt singurele”⁶⁵.

26. UNȚEȘTI (Com. Bogdănești, Jud. Vaslui)

G.A.S. Unirea. Pe dealul din stînga pîriului Horaeța, săpîndu-se gropi de insilozare, s-a descoperit în 1958 o necropolă sarmatică plană. Din cele 11 morminte dezvelite, 10 au fost distruse. Ultimul mormînt a fost cercetat, păstrîndu-se resturi din schelet și parte din inventar. Mormintele, aflate la distanța de 4—5 m unele de altele aveau scheletele orientate nord-sud, la adîncimi variînd între 0,60 m și 0,70 m și toate avînd vase și obiecte de podoabă. Astfel, numai din mormîntul sarmatic salvat provin următoarele obiecte: o căniță din pastă fină gălbuie, un cercl din sîrmă de bronz, o oglindă din metal alb cu tamga, o mîrgică ovală de chihlimbar, 2 mîrgele tubulare din rocă, mai multe mîrgele prizmatico-hexagonale din sticlă roz-violacee, o perlă albă din pastă de sticlă și o perlă din pastă de sticlă verde-albăstruie⁶⁶.

Tot la Unțești, pe același loc au mai fost descoperite alte două morminte de înhumăție cu scheletele întinse pe spate, cu mîinile de-a lungul corpului, orientate cu capul la VNV și picioarele la ESE, avînd inventar bogat. Astfel, din mormîntul 1 provine o cană lucrată la roată, o fibulă de bronz în forma literei „D”, cu arc înfășurat în întregime, un pumnal cu gardă inelară, așezat în partea dreaptă. Din mormîntul 2 provin două căni de factură romană, o brățară de bronz, deschisă, avînd la capete drept ornament capete de șarpe, o oglindă de metal alb, un cercl de bronz, un resort de la o fibulă de bronz și 11 mîrgele de diferite forme din sticlă de diverse culori.

Pe baza ritului de înmormîntare și a obiectelor descoperite în morminte, acestea au fost atribuite triburilor sarmatice timpurii și date în secolul II e.n.⁶⁷.

În felul acesta, necropola plană sarmatică de la Unțești și din care au fost recuperate doar 3 morminte, aparține sarmaților și datează din secolul II e.n.

27. RĂCĂTAU (Com. Horgești, Jud. Bacău)

Cetățuia. În așezarea dacică fortificată de pe malul stîng al Siretului de la Răcătau, la punctul „Cetățuia”, în anul 1978 a fost descoperit în tumulul dacic nr. 2, un mormînt de înhumăție introdus în manta movilei mai vechi. Scheletul, așezat în poziție întinsă, cu mîinile pe lîngă corp, era orientat cu capul la VNV și picioarele la ESE. Din inventarul mormîntului fac parte, două fibule de bronz cu portagrafa înălțată, un vas borcan lucrat cu mîna și un cuțit de fier. Mormîntul, pe baza ritului de înmormîntare și a obiectelor găsite, a fost atribuit sarmaților⁶⁸.

În felul acesta, la Răcătău a fost identificat un mormînt sarmatic izolat, cu înmormîntare secundară în movile mai vechi, practică folosită de sarmații pătrunși în Moldova în secolele II—III e.n.

28. SUSENI (Com. Băcani, Jud. Vaslui).

Pe un pînten de deal în preajma satului, a fost descoperit un mormînt de înhumăție, cu prilejul lucrărilor la terasamentul șoselei Vaslui-Bîrlad. Deși mormîntul a fost deranjat, iar cana cenușie lucrată la roată s-a pierdut, au fost totuși consemnate unele amănunte privind poziția scheletului. Acesta era orientat nord-sud și se afla întins pe spate cu mîinile în lungul corpului. Mormîntul a fost atribuit sarmaților și datat în secolul III e.n.⁶⁹.

29. BÎRLAD (Jud. Vaslui).

1. Fabrica de Confecții. Cu prilejul unor lucrări edilitare în orașul Bîrlad a fost descoperit un mormînt de înhumăție. Groapa, orientată NV-SE, adîncă de 2,20 m, conținea un schelet întins pe spate, în poziție diagonală față de groapă, cu capul la VNV și picioarele la ESE. Structura oaselor indică un adolescent și cu un inventar bogat. Astfel, din acest mormînt provin foarte numeroase mărgelile, precum și două fibule și două brățări, care n-au fost găsite **in situ**, ceea ce permite descoperitorului să tragă concluzia logică că aici este vorba de mai multe morminte, ale căror gropi au fost răscolite de lucrările de săpare, și că după toate probabilitățile aici a fost identificată o necropolă.

Ritul înmormîntării ca și inventarul specific mormintelor sarmatice, fibule, oglinzi, brățări cu capete deschise și ornamentate cu cap de șarpe, precum și numeroasele mărgelile de diferite forme și culori, din sticlă, au permis atribuirea mormintelor triburilor sarmatice și datarea lor în secolul II e.n., deci în faza timpurie a pătrunderii sarmaților la vest de Prut⁷⁰.

2. Depozitul de lemne. În partea de sud a orașului, fiind săpată o movilă din lunca Bîrladului, au fost descoperite mai multe morminte de înhumăție, toate fiind deranjate. Din informațiile obținute de la muncitori rezultă că trei morminte aveau scheletele întinse pe spate cu capul orientat la nord și picioarele la sud, gropile lor fiind săpate în mantaua movilei. Din inventarul salvat provine o oală lucrată cu mîna din pastă cărămizie (M. 1), o cană cu toartă lucrată la roată din pastă fină cenușie (M. 2) și un pumnal de fier cu două tăișuri (M. 3). Primele două obiecte au fost recuperate.

Pe baza ritului de înmormîntare și a obiectelor descoperite, mormintele au fost atribuite sarmaților și datate în secolul III e.n.⁷¹.

În felul acesta la Bîrlad au fost identificate două necropole sarmatice, una plană mai timpurie și alta cu înmormîntări secundare în movile mai vechi datînd, respectiv, în secolul II e.n. și secolul III e.n.

30. CIOCANI (Com. Perieni, Jud. Vaslui).

Vatra Satului. În curtea locuitorului C. Strat, pe un bot de deal din Vatra satului, au fost descoperite mai multe morminte de înhumatie cu schelete în gropi înguste, adânci pînă la 1,30 m orientate N-S. Din această necropolă plană a fost salvat doar un singur mormînt. Acesta avea groapa mai îngustă la picioare și cu prag de 30 cm, și mai largă la cap, unde la fel era un prag cu două trepte, prima de 10 cm și a doua de 20 cm. Scheletul distrus parțial din vechime, zăcea pe spate, în poziție diagonală față de axul gropii cu capul spre NV, pe prima treaptă a pragului cruțat. Inventarul acestui mormînt se compunea din 7 vase lucrate cu mîna (3) și la roată (4), așezate pe praguri: unul la cap, unul lîngă picioare în partea stîngă lîngă genunchi și cinci pe pragul de relief și diferite mărgelile variate ca formă și culori diverse din pastă de sticlă, unele poleite cu aur și așezate în salbă, fiind găsite la gît, iar altele la picioare.

Această necropolă a fost atribuită sarmaților și datată în secolul III e.n.⁷².

Astfel, la Ciocani a fost identificată o necropolă sarmatică plană, datînd din secolul III e.n.

31. IVEȘTI (Com. Ivești, jud. Vaslui).

Marginea de vest a satului. În vara anului 1960, săpîndu-se mai multe gropi pentru insilozarea furajelor au fost descoperite mai multe morminte de înhumatie care fiind deranjate n-au putut furniza decît unele informații incomplețe. Cu toate acestea se poate preciza că este vorba de o necropolă sarmatică plană, cu morminte de înhumatie în gropi adânci de la 0,90 m pînă la 1,10 m cu schelete în poziție întînsă pe spate capul la nord și picioarele la sud. Din cele trei morminte dezvelite s-au recuperat parțial unele obiecte. Astfel, din M. 2 provine o căniță, în stare fragmentară, din pastă fină cenușie lucrată la roată, iar din M. 3 provine o căniță cu toartă din pastă fină cenușie, lucrată la roată, o zăbală de fier, un pumnal de fier cu două tăișuri, gardă din bronz, găsit lîngă brațul drept, precum și o verigă de fier, după toate probabilitățile, fiind o piesă de harnașament.

Pe baza ritului de înmormîntare și a obiectelor din inventarul mormintelor, necropola de la Ivești a fost atribuită sarmaților și datată în secolul III e.n.⁷³.

În acest fel la Ivești a fost identificată o necropolă sarmatică plană din secolul III e. n.

În concluzie în zona Podișului Central Moldovenesc, numit și Podișul Birladului, au fost descoperite 6 necropole plane (Vaslui, Poienești, Unțești, Bîrlad (Fabrica de Confecții), Ciocani și Ivești), 1 necropolă cu înmormîntări secundare în movile mai vechi (Bîrlad — Depozitul de

lemne), 5 morminte plane izolate (Dănești, Popești, Șerbotești, Ghermănești și Suseni) și 1 mormântare secundară în movile mai vechi (Răcătău).

DEPRESIUNEA PRUT — ELAN — HORINCEA

32. ȘULETEA (jud. Vaslui).

Movila Carului. În anul 1950 colectivul șantierului arheologic Poiana, condus de R. Vulpe, a efectuat o cercetare la Șuletea, explorând tumulul numit „Movila Carului”, unde s-a descoperit un mormânt de înhumăție, sub vârful tumulului, la adâncimea de 0,60 m. Scheletul, în stare de conservare bună, era întins pe spate, cu brațele de-a lungul corpului, cu genunchii ușor îndoiți și plecați spre stînga, orientat cu capul la VSV și lipsit de inventar. Avîndu-se în vedere că în tumul au fost descoperite și alte morminte de înhumăție, autorul descoperirii menționează că mormîntul 1 poate să aparțină epocii migrațiilor⁷⁴. I. Ioniță, luînd în considerare orientarea și poziția scheletului din mormîntul 1 de la Șuletea, îl atribuie sarmaților⁷⁵. În linii mari acest mormînt se datează în secolul III e. n.

33. EPURENI (jud. Vaslui)

La sud de sat. În timpul unei cercetări de suprafață a fost descoperit și cercetat un mormînt sarmatic din secolul III e. n. Scheletul, cu craniul în parte distrus, se afla întins pe spate, cu brațele de-a lungul corpului, avînd orientarea nord-sud. În mormînt s-au găsit o căniță bi-tronconică din pastă fină lucrată la roată, un borcânel mic din pastă brun-roșcată lucrat cu mîna, o fusaolă tronconică, găsită lîngă falangele mîinii drepte, o fibulă de bronz cu placă înaltă, o oglindă de metal alb cu tamga, măregele de sticlă verde și gălbuie, provenind de la poala unei haine⁷⁶.

34. CIOINAGI (com. Balintești, oraș Berești, jud. Galați)

În cursul săpăturilor arheologice efectuate în anul 1949 pe teritoriul satului Cioinagi au fost descoperite mai multe morminte de înhumăție, care au fost datate în secolele III — IV e. n.⁷⁷. Gropile mormintelor au adîncimi care variază între 0,85 m și 1,05 m față de sol. Orientarea în general nord-sud, afară de un singur mormînt cu orientarea sud-nord. Scheletele erau întinse pe spate, cu mîinile în lungul corpului. În mormîntul 20 scheletul avea craniul deformat. Din cele patru morminte numai două aveau obiecte, celelalte fiind lipsite de inventar. Din inventarul mormintelor se remarcă o oală lucrată cu mîna din pastă gălbui-roșcată, două cești lucrate la roată din pastă fină, aflate de o parte și de alta a craniului, o mărgică mare de sticlă și o oglindă de argint.

Pe baza ritului de înmormîntare și a inventarului descoperit, necropola 1 de la Cioinagi — Balintești a fost datată în secolul IV e. n. și atribuită sarmaților ⁷⁸.

Astfel, în Depresiunea Prut — Elan — Horincea au fost descoperite o necropolă plană (Cioinagi — Balintești), un mormînt plan izolat (Epureni) și un mormînt în tumul, înmormîntare secundară în movilă mai veche (Șuletea).

CÎMPIA SIRETULUI

35. POIANA (com. Nicorești, jud. Galați)

În cursul săpăturilor arheologice efectuate în 1951, în așezarea geto-dacică de la Poiana a fost descoperit și un mormînt de inhumație, care conținea un singur schelet de copil, avînd ca inventar un ghioc, o fibulă de bronz și o perla de sticlă. Mormîntul a fost datat în secolele III—IV e. n. ⁷⁹. La Poiana a fost deci descoperit un mormînt plan izolat, care a fost apoi atribuit sarmaților.

36. TECUCI (jud. Galați)

Movila de la vest de oraș. În 1920—1921 în vederea nivelării terenului de aviație a fost distrusă o movilă în care au fost descoperite patru morminte de inhumație, cu schelete întinse pe spate, cu brațele de-a lungul corpului. Orientarea era diferită. Două morminte erau orientate nord-sud, un mormînt era orientat vest-est și un altul est-vest. În toate mormintele s-au găsit obiecte. Astfel în trei morminte erau vase; luate la roată din pastă cenușie (mormintele 1, 2 și 3) și anume căni așezate la cap, precum și un castron din pastă cafenie, așezat lângă genunchiul stîng (mormîntul 3). Mormîntul 4, aparținînd unui luptător, avea ca inventar un pumnal de 0,40 m, așezat la șoldul drept. Pe baza inventarului necropola a fost datată în epoca „La Tene” III sau chiar în timpul dominației romane la Dunăre, fără să se facă o atribuire etnică ⁸⁰. Mai târziu, necropola de la Tecuci a fost atribuită sarmaților ⁸¹.

37. FOCȘANI (jud. Vrancea)

Str. Fundătura Comisiei Centrale, nr. 24. Cu prilejul săpăturii unei gropi de lut locuitorul Mohorea Mihai a descoperit întîmplător un mormînt de inhumație cu un bogat și variat inventar. Cercetările au precizat că groapa mormîntului avea o formă rectangulară și se adîncea în sol pînă la 1,55 m. În groapă s-a găsit un singur schelet întins pe spate, cu brațele de-a lungul corpului, orientat nord-sud. După lungimea oaselor s-a apreciat că aparține unui adult. Craniul cu deformare artificială. În mormînt au fost găsite vase și obiecte de podoabă. Ritual, în mormînt, s-a introdus și o bucată de cretă, care s-a găsit în partea dreap-

tă a capului. Inventarul mormintului cuprindea în primul rând o ceramică fină, de calitate superioară lucrată la roată. Vasele, depuse în dreptul craniului aveau și capace. Astfel, din mormânt provine o cană cu toartă și o afumătoare din pastă fină roșetică, un capac din pastă fină cărămidie, un pahar și un castron din pastă fină cenușie. Obiectele de podoabă sînt de două categorii, din metal și mărgelile diferite. Dintre obiectele de metal se remarcă în primul rând fragmentele a două oglinzi de bronz, din care una era poleită în alb și avea decor în relief. Alături de acestea s-au găsit fragmente de inele și spirale de bronz, o brățară de bronz cu capete lățite, două obiecte de bronz neprecizate ca întrebuintare. Cele mai numeroase obiecte sînt reprezentate de mărgelile variate ca formă și dimensiuni, din sticlă și coral, roșii, albe, verzi, gălbui, portocalii, violete, alcătuiind un colier și găsite lingă gît (circa 200, dintre care 19 de lapislazuri, în formă de pastilă de culoare brună și violetă). În mormânt s-au găsit și o monedă de bronz emisă în anul 354 în timpul domniei împăratului Constantin II (337—361). Se menționează și prezența unui colț de mistreț, perforat, folosit ca amuletă, precum și o piatră semiopacă cu chenar de bronz ⁸².

Mormîntul de inhumație de la Focșani a fost studiat comparativ de S. Morintz, care, bazîndu-se pe ritul de înmormîntare, orientare, deformarea craniană, depunerea rituală de cretă și afumătoare, precum și pe prezența mărgelilor de tip sarmatic, și în deosebi a celor de lapislazuri, l-a datat în secolul III e. n., atribuindu-l sarmaților roxolani și afirmînd totodată, că moneda nu-i aparține ⁸³.

Astfel, la Focșani a fost descoperit un mormînt sarmatic plan izolat.

38. ȘENDRENI (municipiul Galați, jud. Galați).

SMT Șendreni. În anul 1955, cu prilejul unei săpături în curtea SMT Șendreni, a fost descoperit într-o movilă un mormînt de inhumație, cu scheletul întins pe spate, brațele de-a lungul corpului, orientat nord-sud, cu deformare craniană artificială însoțit de un inventar foarte bogat. Aparținînd probabil unei femei mormîntul conținea trei străchini lucrate la roată de factură provincial romană, așezate lingă cap, două ceșcuțe cu toartă așezate la picioare și conținînd cereale carbonizate, o oglindă de bronz de tip sarmatic cu decor în relief, un clopoțel de bronz, trei fragmente de fibule din bronz, doi cercei din metal alb. douăzeci și șase de mărgelile de forme și culori variate din os, bronz, carneol, chihlimbar și sticlă. Mormîntul a fost atribuit sarmaților și datat în secolul III e. n. ⁸⁴. Descoperirea întîmplătoare de la Șendreni reprezintă o înmormîntare secundară într-o movilă mai veche.

Astfel, în Cîmpia Siretului, înglobînd și confluența Birladului, au fost descoperite o necropolă cu înmormîntări secundare în movilă mai veche (Tecuci) și trei morminte sarmatice izolate, dintre care două plane (Poiana și Focșani) și unul reprezentînd o înmormîntare secundară în movilă mai veche (Șendreni).

Totalizînd descoperirile mai sus menționate pe unități geografice mari vom observa că în Cîmpia Moldovei au ieșit la iveală 15 (cincisprezece) necropole și 4 (patru) morminte izolate, în Podișul Moldovenesc, 7 (șapte) necropole și 7 (șapte) morminte izolate și în Cîmpia Siretului, înglobînd și depresiunea Prut — Elan — Horincea, 2 (două) necropole și 5 (cinci) morminte izolate (tabelul nr. 1).

Tabelul Nr. 1

Descoperirile sarmatice din Moldova

Nr. crt.	Subunități geografice	Complexe funerare		Total
		Necropole	Morminte izolate	
1	Cîmpia Moldovei	15	5	20
2	Podișul Central Moldovenesc	7	6	13
3	Depresiunea Prut — Elan — Horincea	1	2	3
4	Cîmpia Siretului	1	3	4
Total		24	16	40

Din statistica prezentată în tabelul nr. 1 constatăm în primul rînd că cele mai multe complexe funerare se localizează în Cîmpia Moldovei, o regiune de stepă propice vieții nomade și semisedentare a triburilor sarmatice, semnalîndu-se aici 15 necropole, precum și cele mai numeroase cimitire cu înmormintări de copii, adolescenți, maturi și bătrîni (23 morminte la Pogorăști, 22 la Probota, 14 la Valea Lupului, 13 la Trușești). În al doilea rînd identificarea numai a nouă necropole în restul Moldovei, fiind preponderente cele de morminte izolate, sugerează ideea unor pătrunderi și în Podișul Central Moldovenesc și zona colinară a Tutovei în drumul sarmaților spre Cîmpia Munteniei, spre Bărăgan, folosînd drept culoar, nu numai depresiunea Prut — Elan — Horincea, confluința Birladului cu Siretul, ci și Cîmpia Siretului.

De altfel, numărul mai mic de vestigii sarmatice în Podișul Central Moldovenesc (excepție făcînd necropolele de la Poienestii cu 23 morminte și Untești cu 14 morminte), semnalîndu-se și prezența unor grupe mici de populație sarmatică (cite patru morminte la Ciocinagi și Tecuci și o înmormintare secundară, în movile mai vechi la Răcătău), ne îndreptățeș-

te ideea că în această regiune a Moldovei sarmații s-au infiltrat în mediul băștinaș în grupe mici, trecînd mai departe spre Dunărea inferioară și mijlocie, fiind atrași de mirajul Imperiului roman.

Tabel Nr. 2

Cronologia descoperirilor sarmatice din Moldova

Nr. crt.	Subunitățile geografice ale Moldovei	Necropole și morminte izolate						Total
		Secolele						
		I-II	II	II-III	III	III-IV	IV	
1	Cîmpia Moldovei	1	2	5	5	1	6	20
2	Podișul Central Moldovenesc	—	3	2	7	1	—	13
3	Depresiunea Prut — Elan — Horincea	—	—	—	2	1	—	3
4	Cîmpia Siretului	—	—	—	2	2	—	4
	Total	1	5	7	16	5	6	40

Studierea complexelor funerare sarmatice ne oferă posibilitatea stabilirii, pe baza materialului arheologic, a diverselor contacte pe care le-au avut neamurile sarmatice în deplasarea lor spre apus.

Din analiza ceramicii și a celorlalte obiecte de inventar s-a văzut cu claritate că sarmații pătrunși pe teritoriul de la apus de Nistru și Prut și la Dunărea de Jos au împrumutat unele elemente ale culturii geto-dacice, și carpice, fiind influențați totodată și de civilizația romană.

Pătrunși în Moldova, treptat, încă de la sfîrșitul secolului I e. n. și începutul secolului II e. n., după cum o dovedesc descoperirile sarmatice de la Ștefănești, Vaslui, Untești, Ciorani, Bîrlad — Fabrica de cărămizi, sarmații au conviețuit cu geto-dacii.

După cucerirea Daciei de către romani, sarmații au pătruns masiv în regiunile răsăritene și sudice extracarpătice, conviețuind în Moldova cu costobocii și carpii.

Majoritatea complexelor funerare sarmatice din Moldova datează din secolul III e. n. și denotă o certă influență carpică, în deosebi în ceramică. Astfel, cercetările recente referitoare la cultura carpică au contribuit la precizarea faptului că sarmații au reluat de la carpi, fără a aduce vreo modificare, cănițele lucrate la roată din pastă fină de diverse tipuri și variante, cu corpul bitronconic, globular, arse la roșu și cenușiu, a căror tehnică de lucru denotă originea geto-dacică⁸⁵.

În același timp, tocmai în perioada cînd sarmații inferiori numește în Moldova au acceptat hegemonia carpilei ca rezultat al conviețuirii lor cu aceștia, se constată prezența ceramicii de tip sarmatic în, așezările și necropolele daco-carpice. În sprijinul acestei afirmații pledează descoperirea în mediul daco-carpic a vaselor cu torți zoomorfe ca cele descoperite în așezările de la Buhalnița și recent în Podișul Sucevei, regiune unde sarmații n-au pătruns. Este o dovadă că aceste elemente ale culturii materiale sarmatice au fost prelucrate și asimilate în mediul carpic, ca urmare a unor relații strînse între aceste două popoare.

Ceramica de tip sarmatic cu torți zoomorfe a fost descoperită în necropolele carpice, după cum o dovedesc descoperirile de la Poienești, Bărboasa și Gabăra. Așa cum s-a amintit mai înainte, aceste vase, folosite ca urne funerare, se caracterizează prin torțile care sînt reprezentate miniatural ale unor urși sau ursuleți.. Aceste animale sînt redată fie în stare de pîndă, fie în stare de repaos, manifestînd o realizare artistică naturalistă. Prezența și altor urne cu torți ovale, terminate cu proeminențe sau cu cupule, amintind de cazanele de bronz de tip scitico-sarmatic, sînt și ele o dovadă a prelucrării în mediul geto-dacic și carpic al modelelor sarmatice.

În ceea ce privește cazanul de la Calu, cu două torți ovale și cu cîte trei cupule la fiecare toartă, descoperit într-o așezare geto-dacică, datînd dintr-o perioadă de maximă înflorire a statului geto-dacic, s-a presupus că face parte din obiectele ajunse pe calea comerțului cu sarmații, aflați atunci la periferia estică a lumii geto-dacice cu care abia au venit în contact. S-ar fi putut să provină și din raiduri de caracter războinic. Faptul că din punct de vedere al ornamentelor acest cazan se aseamănă cu ceramica de tip sarmatic mai sus amintit, la fel ca și ceramica cu torți ovale și cu proeminențe care se aseamănă cu cazanul scito-sarmatic din secolele I—IV e. n. de la Avrămeni sugerează aceeași idee a influențelor sarmatice asupra mediului daco-carpic și carpic din Moldova.

Dovada acestor relații o constituie și descoperirea de alte obiecte de tip sarmatic în mediul băștinaș din Moldova. Astfel, fibulele de tip sarmatic găsite la Butnărești și Pădureni și care datînd din secolul III e. n., reprezintă o mărturie certă a conviețuirii sarmaților în perioada de maximă răspîndire a lor în Moldova cu carpii, pe care i-au acceptat ca stăpînitori. În plus, constatăm, pe baza descoperirilor de la Gabăra, o influență puternică sarmatică în mediul carpic, dovedită de descoperirea, atît în necropola de incinerare, cît și în necropola de înhumare a unor clopoței de tip sarmatic. După cum se știe, aceste obiecte reprezintă elemente sigure de atribuire etnică, întocmai ca și podoabele.

Cele mai caracteristice podoabe de tip sarmatic, descoperite în complexe funerare sarmatice din Moldova, sînt oglinzile de metal, de bronz sau de metal alb și argint. Descoperirea a numeroase oglinzi de tip sarmatic mai ales în necropolele de incinerare carpice din Moldova, reprezintă dovada relațiilor strînse între carpi și sarmați, de la care au preluat aceste obiecte de podoabă. Subliniem că în Moldova s-a răspîndit

cel mai mult tipul de oglindă tamga, denumit **sarmato-carpic**. În necropolele carpice s-au descoperit numeroase oglinzi de tip sarmato-carpic. Astfel, la Virteșcoiu s-au găsit trei exemplare, toate avînd pe revers un semn care seamănă cu litera H, în poziție culcată. Oglindă asemănătoare a fost descoperită și la Bărboasa. Tot aici a fost găsit și un fragment de oglindă, care avea un ornament. Fragmente de oglinzi sarmato-carpice, provin și din necropolele de la Poienestii și Dumitreștii Gălății⁸⁶. Cele mai multe exemplare însă s-au descoperit în necropola de incineratie de la Pădureni și anume șapte exemplare întregi. Oglinzile de la Pădureni prezintă un ornament geometric, redînd roata cu spițe și butuc sau în formă de litera H, asemănător ornamentelor de pe oglinzile de la Virteșcoiu. Un alt ornament este redat sub forma unor raze pornind dintr-un punct central ca pe oglinda găsită în necropola de incineratie de la Butnărești. La Pădureni sînt și exemplare cu ornamente complicate⁸⁷.

Considerate simboluri solare, oglinzile au fost preluate de sarmați de la populațiile din Orient. În mediul sarmatic aceste simboluri sînt redade pe oglinzi sub forma de cercuri cu proeminență la mijloc, pătrate, dreptunghiulare, romburi, linii frînte, ajungîndu-se la acele simboluri care par a reda unele litere, fie H, în poziție culcată, fie S împerechiat. Aceste podoabe au fost preluate de la sarmați de populația autohtonă din Moldova și Muntenia după cum o dovedește și descoperirea unui tipar întreg și a altor trei fragmente de turnat oglinzi la Bucureșt — Militari. Gh. Bichir, afirmă, pe baza acestei descoperiri că în mediul autohton au existat ateliere de turnat oglinzi, meșterii putînd fi băștinași și sarmați⁸⁸. Carpii, așa cum rezultă din descoperirile de oglinzi din necropole, au preferat oglinzile din metal alb, avînd pe avers simboluri solare. Aceste obiecte pe lîngă rolul lor de podoabă, de ornament, au avut și un rol magic. Unele fragmente de oglinzi au fost folosite și ca amulete, după cum o dovedește descoperirea de la Broscăuți, unde în mormînt s-a găsit un fragment de oglindă găurit, pentru a fi purtat la git, ca și o oglindă întreagă cu toartă perforată.

În cadrul podoabelor folosite de daco-carpi un loc important îl ocupă diferitele mărgel, de mărimi, forme și culori variate. Întocmai ca în mormintele sarmatice, unde s-au găsit șiraguri întregi de mărgel și în necropolele daco-carpice se întîlnesc numeroase mărgel. Prezența într-un număr impresionant de mărgel în necropolele carpice este explicată tocmai prin contactul strîns pe care l-au avut carpii cu sarmații. În același timp bogăția inventarului din necropolele carpice reflectă și gradul de bunăstare al acestora, ca neamuri independente, care-și procurau bunuri materiale, atît prin comerț, cît și prin incursiuni prădalnice în imperiu. În necropolele carpice se întîlnesc mărgel tipic sarmatice, cum sînt cele de lapislazuli, de sticlă, de cornalină, de calcedoniu, de coral. Cele mai multe s-au găsit în necropolele de la Poienestii, Pădureni, de unde provin perle de coral și calcedoniu sticlos,⁸⁹ Bărboasa, unde alături de perle de lapislazuli s-au găsit și mărgel de calcedoniu și cornalin⁹⁰. Mărgel de lapislazuli sînt bine documentate în mediul sar-

matic din stepele nord-pontice. Pătrunse în mediul carpic prin intermediul sarmaților aceste mărgeli se răspîndesc în deosebi în secolul II e. n.

În fine, contactul sarmaților cu romanii, dovedit de prezența unor vase de factură romană în complexe funerare sarmatice din Moldova, dovedește o conviețuire mai îndelungată la granițele nord-dunărene ale imperiului roman, unde neamurile sarmatice ale roxolanilor își fac apariția de timpuriu. Aceasta o dovedește mormîntul sarmatic de la Olănești de pe malul drept al Nistrului, în care s-au găsit obiecte de proveniență romană. Contactul s-a stabilit într-o vreme, cînd, în Moldova, sarmații abia pătrund în valuri sporadice. Presiunea mare a triburilor sarmatice spre sud, în imperiul roman este bine cunoscută în izvoarele scrise. Locul iazigilor plecați spre apus, între Tisa și Dunăre, deveniți clientelari, îi iau roxolanii, a căror activitate la Dunărea de Jos periclitează controlul roman la Dunărea de Jos.

Activitatea desfășurată de guvernatorul Moesiei, Tiberiu Plautius Silvanus între anii 57 și 67 e. n. dovedește că presiunea exercitată la Dunărea de Jos de către roxolani punea în primejdie controlul romanilor de-a lungul graniței Dunării și în Marea Neagră. Probabil, că la acea vreme, triburile sarmate provocau pagube și populației băștinașe geto-dacice. Deși transferul celor 100.000 de „transdanumbieni“, adică de locuitori din zonele de la nord de Dunăre, a produs o golire de populație în Cîmpia Munteniei, totuși aceasta n-a fost ocupată de roxolani, căci cel mai vechi mormînt sarmatic descoperit la Ulmeni datează din secolele II—III e. n. În vremea aceasta roxolanii își consolidează pozițiile pe Nistru și probabil, de acolo, împreună cu băștinașii geți de pe Nistru, produc raiduri războinice la Dunărea de Jos. Din această zonă își desfășoară și activitatea pașnică de nomadizare și semi-sedentarizare în cîmpiile Moldovei și Munteniei, deoarece la începutul secolului II e. n. roxolanii participă efectiv la luptele dacilor cu romanii, fiind vecinii răsăriteni ai dacilor.

Semnificativ din punctul de vedere al repartiției geografice a sarmaților în vremea cuceririi Daciei de către Traian este faptul că atunci cînd romanii au cucerit linia de castre din preajma dealurilor Munteniei, populația locală, după cum o dovedesc descoperirile de la Drajna de Jos, era dacică. Așa cum o dovedesc și descoperirile sarmatice din Moldova sarmații n-au pătruns dincolo de Siret, în zona deluroasă și în Subcarpați. Descoperirile da la Gabăra, Poiana — Dulcești, și altele mai noi din Podișul Sucevei, dovedesc doar o influență sarmatică, și aceasta datorită carpilor, sub hegemonia cărora în secolul III e. n. sarmații se răspîndesc în grupuri mai mari pe teritoriul Moldovei, conviețuind cu daco-carpil.

Către sfîrșitul secolului III e. n. situația se va schimba. Presiunea goților pe de o parte și apariția alanilor, alt neam sarmatic, va determina o deplasare a sarmaților din zonele mai sus amintite. O parte a roxolanilor vor migra spre apus către zonele ocupate de iazigi. O parte vor accepta hegemonia carpilor și nu vor mai fi menționați în izvoarele scrise. La granița imperiului roman la Dunărea inferioară și mijlocie își fac

aparitia neamurile „barbare“ care atacă impetuos imperiul. Aceste acțiuni vor fi întreprinse cu succes de daco-carpi și apoi de goți.

Astfel, în regiunile răsăritene și sudice carpato-dunărene populația băștinașă, daco-carpică, în contact cu neamurile sarmatice pătrunse aici de la sfârșitul secolului II e. n., și-a dezvoltat propria sa cultură materială și spirituală în strâns contact cu sarmații, influențându-se reciproc, asimilând totodată și numeroase elemente ale culturii romane, cu care au venit în contact nemijlocit atât daco-carpii, cât și sarmații.

Studierea antichităților sarmatice de pe teritoriul României a fost în trecut o problemă dificilă și controversată. Știrile istorice furnizate de izvoarele scrise din antichitate, deși sporadice și lacunare, au meritul de a fi precise, în ceea ce privește repartitia geografică a neamurilor sarmatice din stepele nord-pontice. De asemenea, ele ne dau date precise și asupra deplasării succesive a acestor neamuri spre apus. Astfel, este bine știut că după plecarea iazigilor de la Dunărea de Jos, locul lor a fost ocupat de roxolani. Aceștia s-au menținut în această regiune de la mijlocul secolului I e. n. până către mijlocul secolului III e. n. În această vreme, cu deosebire către a doua jumătate a acestui secol din urmă, se produc vestitele lupte dintre romani și alte seminiții barbare, protagoniștii atacurilor asupra imperiului roman fiind dacii, carpii și goții.

Această conjunctură istorică la Dunărea de Jos a determinat pe unii arheologi și istorici să-și îndrepte cercetările în direcția descoperirilor și datării antichităților sarmatice. Datorită unor importante descoperiri de complexe funerare sarmatice în Moldova și Muntenia, au putut să apară și primele sinteze.

Astfel în 1960, I. Nestor scria capitolul despre sarmați în Tratatul de Istoria României, vol. I, de sub redacția C. Daicoviciu. Autorul menționa în studiul său de sinteză următoarele descoperiri sarmatice din Moldova : Mitoc, Ștefănești, pe valea Prutului, Trușești, Glăvănești Vechi, Larga, Jijia, pe valea Jijiei și Valea Lupului și Holboca, pe valea Bahluiului, Poienesti, Epureni, Cioinagi — Balintești și Tecuci, din zona Podișului Bîrladului, precum și Focșani și Șendreni din Cîmpia Siretului, prelungirea Cîmpiei Munteniei. În felul acesta, au fost generalizate tocmai rezultatele cercetărilor arheologice efectuate începînd cu anul 1949 sub egida Academiei R. S. România, intrînd în circuitul științific rezultatele obținute în urma studierii a unsprezece complexe funerare sarmatice din Moldova, dateate la acea vreme, în secolele III—IV e. n.⁹¹.

După cîțiva ani a apărut studiul lui I. Ioniță, consacrat vestigiilor sarmatice din Moldova, în care, în legătură cu descoperirile de mare valoare istorică de la Pogorăști, se face un bilanț al descoperirilor sarmatice din Moldova în 1960—1964. Cu acest prilej se cercetează comparativ unele complexe mai vechi și altele noi și pe baza unor elemente de date certe, se încearcă, cu rezultate pozitive, o datare mai exactă a multor

complexe funerare sarmatice din Moldova. Autorul a generalizat rezultatele obținute în urma cercetării a douăzeci și două de necropole și morminte izolate sarmatice, majoritatea acestora datînd din secolul III e. n.

Era perfect normal ca în 1970 autorii importantei lucrări monografice „Așezările din Moldova. De la paleolitic și pînă în secolul al XVII-lea”, menționînd descoperirile de la Trușești, Probota, Pogorăști și Vaslui, să discute comparativ diversele aspecte pe care le ridică problema sarmaților din Moldova și să ajungă la următoarea concluzie: „În urma acestor cercetări s-a coborît data pătrunderii sarmaților în Moldova în secolul al III-lea și eventual chiar în secolul II e. n., după cum pare să se întrevadă din descoperirile de la Probota și Vaslui și s-au conturat în genere, caracteristicile culturii sarmatice din secolele II și III e. n., inclusiv pe teritoriul Moldovei”¹².

Totodată, cercetările arheologice efectuate în sudul Moldovei, la Barboși, în castrul roman, au scos în evidență prezența romanilor în această importantă parte a imperiului la granița de la Dunărea de Jos pînă la mijlocul secolului IV e. n. În acest context, contactul neamurilor sarmatice cu romanii în zona nord-dunăreană s-a prelungit destul de mult. Așa se explică și prezența unor obiecte de certă factură provincial romană în complexele funerare sarmatice din nord-vestul Mării Negre, mai ales la apus de Nistru, datate în secolele I—II e. n.

Prezența romanilor la nord de Dunăre explică răspîndirea produselor de factură romană nu numai în mediul sarmatic ci și al daco-carpilor, ceea ce permite o datare mai exactă, pe baza amforelor romane, a așezărilor dacice din întreaga Moldovă.

În ceea ce privește centrul și nordul Moldovei, inclusiv Podișul Sucevei și cîmpia stepică a Jijiei, în ultima vreme au fost descoperite multe așezări daco-carpice și dacice, care aduc o importantă completare la cunoașterea răspîndirii culturii dacice în această parte a țării unde populația autohtonă a venit în contact cu sarmații. Așa cum au precizat cercetările efectuate de N. Gostar, această populație a fost identificată cu costobocii din izvoarele antice. Dar, după cum o dovedesc descoperirile din alte zone ale Moldovei, sarmații au pătruns și în Podișul Central Moldovenesc venind în contact cu carpii. Pătrunderea timpurie a roxolanilor în această parte a Moldovei este dovedită de descoperirea necropolelor sarmatice de la Vaslui, Unțești și Birlad (Fabrica de confecții).

În stadiul actual al cercetărilor, pe baza generalizării rezultatelor oferite de studierea a patruzeci de complexe funerare sarmatice, devine edificatoare concluzia că necropolele și mormintele izolate sarmatice sînt localizate, nu numai în regiunea stepei Jijiei, ci și în regiunile colinare ale Podișului Moldovenesc, în depresiunea Prut — Elan — Horincea și în Cîmpia Siretului. Ele lipsesc total în regiunea subcarpatică pe malul drept al Siretului. În această zonă s-a manifestat doar influența sarmatică în mediul autohton, după cum o dovedesc obiectele de ceramică de tip sarmatic găsite în necropolele de inhumatie și incineratie de la Gabăra și din așezarea de la Poiana — Dulcești. În feiul acesta, așt descoperiri-

rile din complexele funerare sarmatice, cât și descoperirile de obiecte de tip sarmatic în așezările și necropolele dacilor liberi din Moldova lămuresc, din ce în ce mai bine, caracteristicile culturii materiale și spirituale ale neamurilor sarmatice pătrunse în Moldova, reprezentând dovada contactului nemijlocit al dacilor și carpilor cu sarmații.

Cercetarea comparativă a complexelor funerare sarmatice a făcut posibilă precizarea deosebit de importantă a prezenței sarmaților, roxolani în Moldova încă din secolul II e.n., ca și a ultimului val sarmatic în zonă, datat în secolul IV e.n. și aparținând alanilor.

În ceea ce privește problema existenței presupusului imperiu al roxolanilor în zona nord-dunăreană încă din secolul I e.n. recente descoperiri sarmatice, atât din Moldova, cât și din Muntenia, infirmă această ipoteză. Astfel, în urma descoperirilor de la Ulmeni se dovedește prezența roxolanilor în Cîmpia Munteniei în secolul II e.n. Analogiile privind obiectele descoperite la Ulmeni cu cele de la Probota, constatându-se existența în ambele complexe funerare sarmatice a mărgelilor applatizate de chihlimbar și a unor obiecte de metal asemănătoare, în speță, a oglinzilor metalice, precum și a deformării artificiale a craniului, prieluesc concluzia că ambele complexe datează cel mai târziu de la sfârșitul secolului II e.n.⁹³.

În felul acesta, problema datării și rolul jucat de sarmați în Moldova ca și în Muntenia, începînd cu secolul II e.n. este pe deplin elucidată de descoperirile arheologice din ultima vreme.

Grupurile sarmatice ale alanilor⁹⁴ puternic influențate de civilizația romană s-au menținut în regiunile de stepă din Valea Jijiei și Bahluiului în regiunile răsăritene extracarpatică pînă în secolul IV e.n., cînd după cum este bine știut, au fost surprinse de cumplita năvală a hunilor din 375—376 e.n.⁹⁵.

Astfel, devine concludentă încercarea de aprofundare nuanțată a procesului local de romanizare a populațiilor libere, aflate dincolo de **limes**-ul imperiului roman, în spațiul estic extracarpatic de la nord de Dunăre și care s-au aflat, în decursul secolelor I—IV e.n., în contact direct cu civilizația romană, așa cum a precizat în ultimele sale studii mult regretatul istoric Nicolae Gostar⁹⁶.

NOTE

1 Herodot, IV, 102, în IR, I, p. 53.

2 **Ibidem**, IV, 119.

3 Hipocrate, **Despre aer, ape și locuri** în IR, I, p. 79.

4 Polibiu, XXVI, 6, 12, în IR, I, p. 165.

5 I. Nestor, **Istoria României**, I, București, 1960, p. 671.

6 Pseudo-Skymnos, 664—665, 718—721 și 863—865, în IR, I, p. 169.

7 Strabon, II, 5, 12, în IR, p. 221.

8 **Ibidem**, VII, 3, 17.

- 9 *Ibidem*, VII, 3, 17.
- 10 *Ibidem*.
- 11 **Monumentum Ancyranum**, V ; 31 ; **Monumentum Apollonense**, V. col. 31, în IR, I, p. 269, 271.
- 12 Ovidiu, **Tristia**, III, 3, 5—6 ; III, 10, 5—6 ; IV, 10, 109—110 ; **Pontica**, I, 2, 47 ; III, 2, 37, în IR, I, p. 279, 283, 285, 309 și 323.
- 13 Tacitus, **Historiae**, I, 79 I, în IR, I, p. 489.
- 14 Ptolomeu, III, 10, 7, în IR, I, p. 555.
- 15 I. Vendelin, **Un tumul la Tecuci**, *Revista de Preistorie și Antichități Naționale*, II—IV, București, 1940, p. 101—103 ; Gr. Anifescu, **Antichități de la stațiunea Vîrțișcoi**, AA, III, 3, 1929, p. 14—21 ; I. L. Neagu, **Stațiunea barbară de la Vîrțișcoi**, AA, 5—6, 1930, p. 45—51 ; R. Vulpe, **Les fouilles de Calu, Dacia**, VII—VIII, 1941, p. 59—62 și fig. 43 și 44 ; A. Nițu, **Despre unele urme scitice în Moldova**, **Materiale**, I, 1953, p. 9—11, fig. 4 ; Al. Păunescu, P. Șadurschi, V. Chirica, **Repertoriul arheologic al județului Botoșani**, București, 1976, p. 43. (În continuare se va cita **Repertoriul Botoșani**).
16. Alexandru Andronic, **În legătură cu datarea descoperirilor sarmatice de la Vaslui, Carpica**, XI, 1979, p. 165—169. Cf. Aici și opiniile arheologilor Gh. Diaconu, S. Morintz, N. Zaharia și Gh. Bichir, privind datarea pătrunderii sarmaților în spațiile nord-dunărene și extracarpătice răsăritene începînd cu secolul I e.n.
- 17 N. Gostar, **Vechimea elementului roman la răsărit de Carpați, Era Socialistă**, 59, 1979, 6. p. 34—37 și 52 ; idem, **The Ancient Character of the Roman Element in the East of the Carpathians**, în AIIAI, XVII, 1980, p. 1—9 ; S. Sanie, **Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei**, Iași, 1982 ; Alexandru Andronic, **Aspecte ale relațiilor daco-sarmatice**, SAA, I, 1983, p. 190—193.
- 18 Catalogul descoperirilor sarmatice din Moldova completează cercetarea noastră din anii 1976—1977, concretizată în teza de licență în istorie la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, **Sarmații pe teritoriul Moldovei și legăturile lor cu dacii și romanii**, susținută în 1977 și avînd conducător științific pe Nicolae Gostar în memoria căruia dedicăm și rîndurile de față.
- 19 N. Zaharia, **Mormintul sarmatic**, **Materiale**, VI, 1959, p. 20—21, fig. 2 și 3 ; N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, **Așezări din Moldova. De la paleolitic pînă în secolul al XVIII-lea**, București, 1970, p. 276 (în continuare se va cita **Așezări din Moldova**) ; N. Zaharia, Em. Zaharia, **Contribuții privind rezultatele unor cercetări arheologice în Cîmpia Jijiei superioare din județul Botoșani**, „Din trecutul județului Botoșani”, I, Botoșani, 1974, p. 136.
- 20 V. Chirica, **Morminte sarmatice descoperite la Mitoc (jud. Botoșani)**, SCIVA, 30, 1979, 4, p. 631, fig. 1/2, fig. 2/19—20.
- 21 *Ibidem*, p. 632, fig. 1/1, fig. 3/1—18.
- 22 L. Șovan, V. Chirica, **Noi descoperiri sarmatice în Cîmpia Moldovei**, în **Hierarsus**, V, p. 79—80, fig. 1/1, fig. 2/1.
- 23 *Ibidem*, p. 80, fig. 1/2.
- 24 *Ibidem*, p. 80, fig. 1/3, fig. 2/2.
- 25 **Repertoriul Botoșani**, p. 169.
- 26 **Așezări din Moldova**, p. 281 și pl. CXLIII/7—9, 11—12, 14—16, 18—24, 28—29, 31.
- 27 N. Zaharia, Em. Zaharia, **op. cit.**, p. 136.
- 28 N. Zaharia, Em. Zaharia, **Sondașul de salvare din necropola de la Probota (jud. Iași)**, **Materiale**, VIII, 1962, p. 599—608, fig. 9—10, 11 **Așezări din Moldova** p. 278 și pl. CXLII/13—25 ; vezi și Gh. Bichir, **Sarmații la Dunărea de Jos în lumina ultimilor cercetări**, **Pontica**, 5, 1972, p. 138.
- 29 V. Chirica, M. Tanasachi, R. Popovici, C. Ionomu, **Repertoriul arheologic al județului Iași**, 2, Iași, 1983, p. 329 (în continuare se va cita **Repertoriul Iași**).
- 30 M. Vrabie, **Probota Iași, Contribuții la cercetările arheologice de suprafață**, în CI, IX—X, 1978—1979, p. 238—239 ; **Repertoriul Iași**, 2, p. 331.
- 31 *Ibidem*, p. 239.
- 32 M. Vrabie, **op. cit.**, p. 241, fig. 3/4 ; **Repertoriul Iași**, 2, p. 331.
- 33 *Ibidem*, p. 331.
- 34 **Repertoriul Botoșani**, p. 61.

- 35 **Așezări din Moldova**, p. 80, nota 313.
- 36 Gr. Foit, **Mormintele sarmatice de la Vlăsincști (Jud. Botoșani)**, SCIV, 21 1970, p. 667—673, fig. 1/1—9.
- 37 N. Zaharia, Em. Zaharia, *op. cit.*, **Din trecutul județului Botoșani**, I, p. 144 ; **Repertoriul Botoșani**, p. 143.
- 38 I. Ioniță, **Noi descoperiri sarmatice pe teritoriul Moldovei**, AM, II, 1964, p. 312—313, fig. 2/1,5 ; **Așezări din Moldova**, p. 236—237, pl. CCV/1 ; **Repertoriul Botoșani**, p. 112.
- 39 **Șantierul Valea Jijiei**, SCIV, III, 1952, p. 83.
- 40 **Șantierul Trușești**, SCIV, IV, 1953, 1—2, p. 27—28, fig. 17.
- 41 **Șantierul arheologic Trușești**, SCIV, V, 1954, 1—2, p. 18—19 ; **Repertoriul Botoșani**, p. 272.
- 42 O. Șovan, V. Chirica, *op. cit.*, p. 81, fig. 3/1—2, fig. 4/1—2.
- 43 I. Ioniță, *op. cit.*, p. 311—328, fig. 2/3, 3/1—3, 5/1—4,6, 7/1—2 și 8 ; **Repertoriul Botoșani**, p. 217.
- 44 **Săpăturile de pe șantierul arheologic Valea Jijiei (Iași—Botoșani—Dorohoi) în anul 1950**, SCIV, 1951, 1, p. 65 ; **Repertoriul Iași**, 1, p. 38.
- 45 **Șantierul Valea Jijiei**, SCIV, III, 1952, p. 53, fig. 12, I. Ioniță *op. cit.*, p. 323 ; **Repertoriul Iași**, 1, p. 260.
- 46 O. Șovan, V. Chirica, *op. cit.*, p. 80, fig. 1/4 ; **Repertoriul Iași**, 2, p. 433.
- 47 O. Șovan, V. Chirica, *op. cit.*, p. 80 ; **Repertoriul Iași**, 2, p. 434.
- 48 **Ibidem**, 2, p. 309—310.
- 49 **Așezări din Moldova**, p. 207, pl. CLXXXIII/4 ; I. Ioniță, AM, II—III, p. 323 ; **Repertoriul Iași**, 1, p. 216.
- 50 **Șantierul arheologic Hlincea—Iași**, SCIV, V, 1954, 1—2, p. 250—251 ; fig. 11/1—9 ; M. Dinu, **Descoperirile arheologice de la Valea Lupului**, AȘUI, Serie nouă, Științe sociale, s. III, t. 1, fasc. 1—2, 1955, p. 79 și urm. ; **Repertoriul Iași**, 2, p. 343—346.
- 51 M. Dinu, **Șantierul arheologic Valea Lupului, Materiale**, III, p. 174.
- 52 Idem, **Șantierul arheologic Valea Lupului, Materiale**, VI, p. 204, fig. 2.
- 53 **Șantierul Valea Jijiei**, SCIV, III, 1952, p. 107—109, fig. 13 ; **Așezări din Moldova**, p. 198.
- 54 **Ibidem**, p. 184, pl. XXXIV/15, pl. CLXIV/18 ; I. Ioniță, **Din istoria dacilor liberi**, p. 70 ; **Repertoriul Iași**, 2, p. 174.
- 55 **Așezări din Moldova**, p. 319, pl. CLV/8.
- 56 **Ibidem**, p. 330, pl. CCVI/1—3.
- 57 I. Ioniță, *op. cit.*, p. 512, fig. 2/2, 14.
- 58 I. Mitrea, **Un mormint sarmatic la Ghermănești, Jud. Vaslui, Carpica**, VII, 1975, p. 59—62, fig. 1/1—4.
- 59 **Ibidem**, p. 59, nota 4.
- 60 Gh. Bichir, **Cultura carpică**, București, 1973, p. 175.
- 61 Al. Andronic, Eug. Neamțu, Fl. Banu, **Săpăturile de salvare de la Vaslui, Materiale**, VIII, p. 93—94, fig. 7, 8/1—5 ; Al. Andronic, **Un mormint sarmatic descoperit la Vaslui**, SCIV, XIV, 1963, 2, p. 347—360, fig. 2/1—3, 3/1—6, 4/1—6 ; Idem, *op. cit.*, **Carpica**, XI, 1979, p. 165—169, fig. 1/1—2.
- 62 R. Vulpe, **Săpăturile de la Poienești din 1949, Materiale**, I, 1953, p. 460—498, 500.
- 63 I. Nestor, **Istoria României**, I, 1960, p. 678.
- 64 Gh. Bichir, **Unele observații cu privire la necropolele de tip Poienești în Moldova și relațiile acestor necropole cu lumea sarmată**, SCIV, XII, 1961, p. 253—271.
- 65 R. Vulpe, *op. cit.*, p. 501.
- 66 **Așezări din Moldova**, p. 376.
- 67 V. Palade, **Descoperiri sarmatice din secolele II—III e.n. în sud-estul Colinelor Tutovei**, în CI, IX—X, 1978—1979, p. 247, fig. 2/1—4, fig. 3/1—11.
- 68 V. Căpitanu, **Raport privind săpăturile arheologice de la Răcățau (Județul Bacău)**, în MCA, Oradea, 1979, p. 140.
- 69 V. Palade, *op. cit.*, p. 248.
- 70 **Ibidem**, p. 249—252, fig. 4/1—23.
- 71 **Ibidem**, p. 252, fig. 5/1—2.
- 72 **Ibidem**, p. 253, fig. 6/1—15.

- 73 *Ibidem*, p. 253, fig. 7/1—5.
- 74 SCIV, II, 1951, 1, p. 222, fig. 6.
- 75 I. Ioniță, *op. cit.*, p. 324. nota 62.
- 76 *Așezări din Moldova* p. 343—344, pl. CLI/12—13, pl. CLII/1—4.
- 77 SCIV, I, 1950, p. 66.
- 78 E. Zaharia, *Morminte sarmatice descoperite la Cioinagi în 1949*, *Materiale*, VI, 1959, p. 887—902, fig. 1/1—3, fig. 2/1—3, fig. 3/1—2.
- 79 *Șantierul Poiana*, SCIV, III, 1952, p. 195.
- 80 I. Vendelin, *op. cit.*, p. 101—102 și planșa cu figuri de la p. 103.
- 81 E. Zaharia, *op. cit.*, p. 897 și urm.
- 82 Gh. Untaru, S. Morintz, *Mormint sarmatic descoperit în orașul Focșani*, SCIV, XIII, 1961, 1, p. 157—163.
- 83 *Ibidem*, p. 162.
- 84 I. T. Dragomir, *Mormintul sarmatic de la Șendreni*, în RM, 1965, nr. 4, p. 363—368, fig. 1/1—9, fig. 2/1—2.
- 85 Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973, p. 71—83.
- 86 *Ibidem*, p. 106.
- 87 *Ibidem*, p. 107—108, pl. CLXXIII/4 ; CLXXIV/3.
- 88 *Ibidem*, p. 109.
- 89 *Ibidem*, p. 123—124.
- 90 V. Căpitanu, *Necropola daco-carpică de incinerare din secolul al III-lea de la Călănești—Bârboasa, comuna Oncești, județul Bacău, Carpica*, VII, 1975, p. 63, fig. 14 și 15.
- 91 I. Nestor, *Istoria României*, I, p. 676 și 679.
- 92 *Așezări din Moldova*, p. 64.
- 93 S. Morintz, S. Ionescu, *Mormintele sarmatice din sud-estul județului Ilfov, Seșiunea de comunicări științifice a Muzeelor de Istorie din decembrie 1964*, București, II, 1971, p. 37—54.
- 94 *Ibidem*.
- 95 I. Nestor, *Istoria României*, vol. I, p. 680.
- 96 Radu Doru Al. Mazilu, *Descoperirile sarmatice din Moldova și unele probleme ale relațiilor sarmato-romane în secolele II—III e.n.* ActaMM, V—VI, 1983—1984, p. 477.

CONTRIBUTIONS AU PROBLÈME DES RELATIONS SARMATO-DACES ET SARMATO-ROMAINES À LA LUMIÈRE DES DÉCOUVERTES ARCHÉOLOGIQUES DE LA MOLDOVIE.

Résumé

L'étude comparative de 40 complexes sarmates datant des I-er-IV-e siècles n.è. découverts en Moldavie a permis la précision de la chronologie de la pénétration graduelle des Sarmates à l'ouest du Prut et de leur répartition géographique en Moldavie, où ils ont cohabité avec la population autochtone dace et daco-carpique.

Les données statistiques (v. 1 et 2) indiquent une présence massive des Sarmates dans la **Plaine de la Moldavie**, où la découverte de 20 complexes funéraires (nécropoles et inhumations isolées) prouve une cohabitation pacifique des Sarmates avec la population autochtone et un contact prolongé de quatre siècles avec d'importantes conséquences dans la cristallisation de la civilisation dace et daco-carpique dans la zone étudiée.

L'existence des vestiges sarmates datant des II-e-III-e siècles n.è. dans le **Plateau Central Moldave** (13 complexes) et dans la **Plaine de Siret** comprenant la **Depression Prut—Elan—Horincea** (7 complexes) datant des III-e-IV-e siècles

n.è., représentent la preuve de la pénétration graduelle des Sarmates tant dans la Plaine de la Munténie qu'au Bas-Danube vers l'Empire Romain.

Ainsi, nous considérons que les Sarmates se sont trouvés en contact avec la civilisation romain dans la region étudiée jusqu'à l'invasion des Huns pendant les années 375—376 n.è. ce qui confirme l'idée que le processus local de romani-sation dans l'espace d'est carpato-danubiano-pontique, au-delà du limes de l'Em-pire Romain, nécessite une recherche nuancée, comme l'a souligné le bien connu historien et archéologue Nicolae Gostar.

